

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»**

Студентки 2 курсу магістратури,
5м групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Блишні
Анастасії
Валеріївни

(підпис студента)

Науковий керівник
Доктор економічних наук
Професор кафедри економічної
теорії та конкурентної політики

Романенко
Володимир
Анатолійович

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
Доктор наук з державного
управління
Професор кафедри
публічного управління та
адміністрування

Орлова
Наталія
Сергіївна

(підпис гаранта)

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ	6
1.1. Сутність, мета та завдання державної промислової політики.....	6
1.2. Концептуальні основи формування сучасної промислової політики в умовах європейської інтеграції.....	9
1.3. Міжнародна конкурентоспроможність як цільовий орієнтир промислової політики в умовах європейської інтеграції.....	11
Висновки до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	17
2.1. Аналіз економічних зв'язків в сфері промисловості між Україною і ЄС (експорт, імпорт).....	17
2.2. Аналіз європейського досвіду у формуванні промислової політики України.....	26
2.3. Оцінка ефективності транскордонного співробітництва в сфері промисловості.....	30
Висновки до розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	37
3.1. Імплементация європейського досвіду у стимулювання розвитку високотехнологічного виробництва.....	37
3.2. Впровадження європейського досвіду по формуванню та розвитку промислових кластерів в Україні в умовах європейської інтеграції.....	43
Висновки до розділу 3.....	47
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Актуальність випускної кваліфікаційної роботи. Євроінтеграція являє собою обдуманий вибір України, спрямований на розвиток не лише економічної сфери діяльності держави, але і розвитку суспільства та успішного руху в сторону науково-технічного та інноваційного розвитку. Стратегічний курс України на європейську інтеграцію сьогодні є основоположним чинником її зовнішньої і внутрішньої політики. Головна ціль європейської інтеграції нашої держави – стати повноправним учасником кола європейських розвинутих країн, з якими нас об'єднують спільні цінності, європейська ідентичність, історія, географія та політика.

Для нашої держави європейська інтеграція – це головний вектор у модернізації економіки, усунення технологічної відсталості, це спосіб залучити іноземні інвестиції та інноваційні технології, створити нові робочі місця, підвищити конкурентоспроможність національного товаровиробника, і, нарешті, вийти на світові ринки, насамперед на ринок ЄС.

Основоположними умовами процесу інтеграції є входження до європейської системи безпеки, конкретні перетворення на шляху до демократичного розвитку держави, удосконалення державної промислової політики та сфери захисту прав людини, формування сучасної моделі менеджменту та методів ведення бізнесу, закріплення міжнародного іміджу країни як конкурентоспроможної та інвестиційно привабливої держави.

Ось чому завдання створення і реалізації промислової політики України і є актуальним питанням, оскільки саме маючи розвинені підприємства, є можливість конкурувати із провідними країнами Європи і світу, і це, як наслідок, «зелене світло» розвитку української економіки та більш швидкої євроінтеграції, якої прагне Україна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні й практичні питання промислової політики активно досліджують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Це, зокрема, роботи таких вітчизняних авторів, як Андрієвський Д.Й. [1],

Анпілогова Ж.Д. [2,3,4], Бутенко А.І. [5], Бутко М.П. [6], Олефіренко Л.Д. [7], Вишневський В. [8], Гончарова Н.П. [10], Горник В.Г. [11], Громадська Н.А. [12], Гусев В. [13], Чужиков Д.О. [17], Жук М.В. [18], Кизим М.О. [22], Кіндзерський Ю.В. [24], Кушнерук А.С. [26], Матійко С.А. [28], Мачок Є.В. [29], Мехович С.А. [31], Пельтек Л.В. [34,35,36], Семенов Г.А. [51], Серік О.Д. [52], Скаленко О.К. [53], Соколенко С.І. [54,55,56], Сонько С. [57], Ткач К.І. [61], Хаустова В.Є. [65], Якубовський М. [67] й інші. На наш погляд, рівень дослідження проблем формування та реалізації промислової політики в сучасній вітчизняній економічній науці є не досить відповідним практичному значенню цієї проблеми.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є теоретичний аналіз, методологічний пошук та практичне пояснення шляхів реалізації промислової політики в умовах здійснення євроінтеграції.

Завданнями випускної кваліфікаційної роботи є:

- розглянути теоретичні питання щодо визначення сутності, мети та завдання державної промислової політики;
- дослідити законодавство, законодавчі акти, рішення чи накази щодо реалізації промислової політики України;
- проаналізувати сучасний стан реалізації промислової політики України в умовах європейської інтеграції;
- проаналізувати можливості та потенціал промислової політики України;
- знайти шляхи застосування європейського досвіду у формуванні промислової політики України.

Предметом випускної кваліфікаційної роботи є шляхи підвищення ефективності національної промислової політики в умовах євроінтеграції.

Об'єктом роботи виступає промислова політика України.

Інформаційною базою випускної кваліфікаційної роботи є законодавчі та нормативно-правові акти, Закони України, фахова література, матеріали наукових конференцій та періодичних видань, статистичні дані Головного управління статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України,

Міністерства промислової політики України, Національного Банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Методи дослідження випускної кваліфікаційної роботи. Для вирішення поставлених завдань у роботі використовуються методи емпіричного пізнання, аналізу й синтезу, дедукції та індукції; імовірнісний та порівняльний методи.

Використання зазначених методів забезпечує практичність, універсальність, реалістичність та достовірність отриманих результатів.

Практичне значення випускної кваліфікаційної роботи полягає у тому, що у ході написання роботи, було розроблено теоретичні узагальнення і висновки, доведені до рівня конкретних методичних розробок та практичних рекомендацій, які, у свою чергу, формують базис для пролонгації подальшого пошуку шляхів формування сучасної державної промислової політики в умовах євроінтеграції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що було запропоновано конкретизовані шляхи імплементації європейського досвіду у стимулювання розвитку високотехнологічного виробництва та формування й розвитку промислових кластерів в Україні.

Публікації. Основні положення випускної кваліфікаційної роботи відображенні у науковій статті автора «Теоретичні засади формування промислової політики в Україні» у збірнику наукових статей магістрів «Управління та адміністрування». – К.:КНТЕУ, 2018. С. 183-190.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 62 сторінок, із них 54 – основного тексту. Випускна кваліфікаційна робота містить 3 таблиці та 6 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність, мета та завдання державної промислової політики.

В останні роки Україна істотно збільшила обсяги виробництва та експорту сільськогосподарської продукції. Але попри збереження статусу аграрної країни Україна також володіє розгалуженою мережею промислових підприємств, чий ресурсний потенціал є одним із фундаментальних системостворючих елементів національної економіки. Промисловість також створює значну кількість кваліфікованих робочих місць, формує експортний та інвестиційний потенціал, визначає спрямованість НТП, забезпечує розбудову територій населених пунктів і підвищення рівня добробуту населення. За даними Державної служби статистики України, у структурі виробництва та експорту України значну частку займає продукція металургії та хіміко-лісового комплексу, тоді як негативні параметри й динаміку демонструє машинобудівний комплекс (тобто домінують галузі з порівняно низькою часткою доданої вартості).

При цьому високий рівень зносу основних фондів, украй низький техніко-технологічний рівень виробництва, обмежені можливості щодо розширення ринків збуту, незахищеність прав власності на засоби виробництва й інші нагромаджені проблеми істотною мірою ускладнюють розвиток цієї галузі. Подібна ситуація, окрім іншого, стала наслідком недостатньо дієвої державної промислової політики, що й зумовлює актуальність цього дослідження [54, с. 15].

Проблематика розвитку промисловості стала наріжним каменем дисертаційних досліджень з державного управління (Д. Андрієвський, І.Макаренко), а також з географічних (О. Гладкий), економічних (О. Дериколенко, О. Дудкін, О. Кліменко, С. Колосок, Г. Кошельок, І. Крейдич, А. Лабанько, І.Мельничук, І. Нижник, О. Птащенко) та інших наук. Попри це зазначена проблематика залишається актуальною, про що свідчать публікації таких науковців, як Ж. Анпілогова, А. Дунська, Ю.Кіндзерський, О. Кондрашов, А.Кушнерук, В. Мазур, С. Матійко, М.Якубовський та ін. Віддаючи належне

напрацюванням вітчизняних науковців, слід наголосити на необхідності продовження наукових розвідок за даною проблематикою.

Попри його нормативно-правове закріплення науковці пропонують власні тлумачення поняття “державна промислова політика”. На окрему увагу заслуговують ті з них, що вирізняються достатньою змістовністю, як-от: “діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у формуванні й досягненні перспективних цілей соціально-економічного розвитку регіону за допомогою використання певних форм і методів впливу на промисловий комплекс адміністративно-територіальних утворень” [1, с. 7]; “складова частина стратегії суспільного розвитку, заснована на системі відносин між державними та муніципальними органами влади, що є суб’єктами господарювання, науковими й громадськими організаціями з приводу формування структурно збалансованої, конкурентоспроможної промисловості, інтелектуальне ядро якої представлено новітнім технологічним укладом” [12, с. 40–41]; “створення умов і набуття керованого характеру процесами розвитку виробництва та його адаптації до інституційних, структурних і технологічних змін в економіці країни та світу” [6, с. 151]; “ядро загальноекономічної політики” [11, с. 92; 16, с. 21] “пов’язана, в першу чергу, з проведенням інноваційної, інвестиційної та структурної перебудови промислового виробництва” [11, с. 92] задля “забезпечення сталого зростання промислового виробництва, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності, розширення й становлення ринків” [16, с. 21].

Проведені узагальнення положень чинної нормативно-правової бази й напрацювань провідних науковців (Д. Андрієвський [1], Ж. Анпілогова [2], М.Бутко [10], Н. Гончарова [27], А. Кушнерук [29], С. Матійко [37], Л. Пельтек [69], P.Bianchi, S. Labory [69], K. Saggi [79] та ін.) та результати власних досліджень дозволили виділити такі ознаки поняття “державна промислова політика”:

1. Приналежність: складова частина стратегії суспільного розвитку; складник соціально-економічного розвитку держави та її регіонів; елемент

національної політики; складник економічної політики; ядро загальноекономічної політики; напрям економічної діяльності держави.

2. Масштаб: світ, країна, регіони, адміністративно-територіальні утворення; галузі та сфери національної економіки; виробники; споживачі.

3. Суб'єкт: органи державного управління, органи місцевого самоврядування.

4. Об'єкт: промисловий комплекс і пов'язані з ним сектори; відносини між державними та муніципальними органами влади, що є суб'єктами господарювання, науковими й громадськими організаціями; відносини держави з промисловими підприємствами державного та приватного секторів.

5. Цілі: створення умов, набуття керованого характеру; економічна безпека; збереження, підтримка, розвиток (якісні й кількісні зміни), адаптація; формування структурно збалансованої, конкурентоспроможної промисловості; інституційні, структурні та технологічні зміни; освоєння виробництва принципово нових видів продукції і технологій; розширення ринків збуту вітчизняних товарів, підвищення їхньої конкурентоспроможності; зростання промислового виробництва та окремих галузей; імпорт, експорт; життєві інтереси; соціальний та культурний рівень життя [69, с.115].

Що стосується вибору засобів (не кажучи вже про те, як саме забезпечити їхнє належне застосування), то більшість публікацій містять лише фрагментарну інформацію про їхній перелік. До того ж слід відзначити таке: 1) пропонувані “основні засоби впливу держави не лише виглядають дещо декларативними” [2, с. 84] (до речі, означене визнає і сама Ж. Анпілогова), а й є такими, що у своїй більшості вказують на напрями та цілі державного регулювання розвитку промисловості; 2) наведені “головні методи” [8, с. 24] фактично є напрямами та засобами такого впливу держави.

1.2. Концептуальні основи формування сучасної промислової політики в умовах європейської інтеграції

Методичний підхід заснований на формуванні та реалізації промислової політики в Україні у взаємозв'язку і взаємозалежності, оскільки формування промислової політики в умовах європейської інтеграції без її реалізації неприпустимо. Методика формування та реалізації промислової політики дозволяє, виходячи з її цілей і завдань, сформувати і реалізувати оптимальну політику в галузі розвитку промисловості для держави в цілому і окремих суб'єктів промислового сектора економіки [4, с.20].

Логічна необхідність формування промислової політики як на державному, так і на рівні територіальних утворень визначається рядом процедур - це розробка галузевих стратегій, національних проектів, державних цільових програм. В рамках формування національної промислової політики України ці процедури повинні передувати розробці національної промислової політики. Формована в подальшому промислова політика держави є інструментом їх реалізації та втілення в реальному секторі економіки. Розробка стратегій розвитку України і галузевих стратегій повинна будуватися на основі сукупних прогнозів довгострокового планування розвитку промисловості України і розвитку інтеграційних перетворень в Європейському союзі [27, с.45].

Ширша інтеграція України у економіку Європейського союзу, розширення співробітництва з міжнародними економічними і фінансовими інститутами не дозволяють не враховувати дані процеси [26, с.33].

Результати розглянутих прогнозів повинні бути втілені в стратегіях розвитку держави і її наступних концепціях в промисловій політиці на всіх рівнях. Даний процес безперервний і повинен постійно здійснюватися за розглянутими процедурами.

Виходячи з особливостей промислової політики України в умовах європейської інтеграції можна запропонувати варіант трирівневої системи оцінки рівня реалізації промислової політики:

1. Показники оцінки рівня реалізації державної промислової політики.

2. Показники оцінки рівня реалізації промислової політики виробничо-інноваційних комплексів.

3. Показники, що характеризують рівень реалізації промислової політики на мікрорівні [27, с.101].

Дана оцінка повинна здійснюватися за двома напрямками: оцінка показників, що характеризують результативність заходів з розвитку промисловості, і оцінка показників, що характеризують рівень розвитку промислового суб'єкта і його готовність до реалізації промислової політики.

Багаторівневе формування та реалізація промислової політики держави в умовах європейської інтеграції зумовлюють найбільш повне і ефективне використання виробничого, інноваційного, кадрового та інформаційного потенціалів держави, досягнення її конкурентоспроможності; підвищення інвестиційної привабливості; а також ефективну реалізацію державної підтримки промисловості. Одні підприємства реалізують ці можливості, інші їх не використовують, в зв'язку з чим є доцільним визначати готовність підприємств до реалізації промислової політики. Слід також зазначити, що в ряді випадків підприємство з об'єктивних причин не може ефективно реалізувати наявний потенціал, брати участь в цільових програмах і ініціювати процес їх реалізації на своїй основі. Запропонована узагальнена оцінка діяльності промислової політики держави по перелічених напрямках дозволяє визначити, наскільки результативно вони реалізують свої можливості, використовують власний потенціал, що, в свою чергу, є індикатором результативності реалізації промислової політики, сформованої на вищих рівнях, і свідчить тим самим про готовність держави до цього процесу [13, с. 89].

На нашу думку, основною метою реалізації промислової політики держави в умовах європейської інтеграції є формування, а також забезпечення виробництва такого товарно-структурного асортименту, який відповідав би реалізації пріоритетних напрямів промислової політики більш високих рівнів і в той же час забезпечував конкурентоспроможне становище підприємства на зовнішньому і

внутрішньому ринках в умовах інтеграційних процесів і сприяв підвищенню добробуту населення країни [62, с. 25].

Таким чином, аналіз промислової політики держави в умовах європейської інтеграції, що назріла проблема організації робіт зі створення інформаційних каналів, які дали б можливість обмінюватися учасникам єдиних процесів інформацією без обмеження права на збереження комерційної таємниці, своєчасно інформувати про новинки, досвід роботи, динаміку, а найголовніше - ефективно використовувати інформаційні ресурси для реалізації спільних проектів різного рівня в рамках поглиблення економічних інтеграційних процесів.

1.3. Міжнародна конкурентоспроможність як цільовий орієнтир промислової політики в умовах європейської інтеграції.

Сьогодні більша частина ВВП країн ЄС створюється у третинному секторі економіки – близько 71,5%; на частку вторинного сектора припадає (в середньому) 26,7% [3], відповідні тенденції спостерігаються і в структурі зайнятості за секторами економіки.

В той же час промисловість, як і раніше, спричиняє дуже значний вплив на всі сторони суспільного розвитку держав і світове господарство в цілому. Значення індустріального сектора в світовій економіці підтверджується такими цифрами: частка промисловості у створенні ВВП світу – близько 1/3, а в структурі економічно активного населення – близько 1/5, незважаючи на триваючий бурхливий розвиток третинного сектору економіки [4]. Промисловість залишається провідною галуззю матеріального виробництва (порівняно з двома іншими – сільським господарством і будівництвом). В цілому по світу і великих його регіонах (особливо в другій половині ХХ ст.) вона розвивалася швидше за інші галузі виробничої сфери, в зв'язку з чим її частка в структурі матеріального виробництва постійно зростала.

Навпаки, без сучасної, базованої на інноваціях, промисловості неможливий подальший розвиток жодної сучасної країни. В той же час в процесі переходу до постіндустріальної стадії розвитку провідні країни поступово втрачають свою

матеріально-технічну базу, в першу чергу – промисловість, їх економіка стає все більш віртуальною та неконтрольованою. І в цьому полягає основна проблема сучасного економічного розвитку провідних країн світу [35, с.49].

Таким чином, на порядку денному провідних країн світу постає нова індустріалізація. І дійсно, на початку ХХІ ст., у обстановці нового витка науково-технічної революції, позиції будь-якої країни або регіонального економічного об'єднання в конкурентній боротьбі на світовому ринку вирішальною мірою визначаються станом їх промислового і науково-технічного потенціалу, здатністю підприємств гнучко міняти свою виробничу структуру відповідно до потреб часу [10, с. 122]. Як і раніше, контрасти між розвиненими і країнами, що розвиваються, характеризуються в першу чергу рівнем розвитку їх промисловості та їх індустріальним потенціалом [4]. Насправді немає жодної країни в світі, яка досягла б високого ступеня економічного і соціального розвитку без розвитку та вдосконалення промислового сектора.

Враховуючи важливість промисловості не тільки для економічного, але й для соціального і екологічного розвитку країн світу, Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку ЮНІДО (UNIDO – United Nations Industrial Development Organization) впроваджує загальний сталий промисловий розвиток, ISID (Inclusive and Sustainable Industrial Development) з метою використання повного потенціалу вкладу промисловості для довгострокового і стійкого досягнення загального розвитку і добробуту [11].

Нове бачення світового промислового розвитку зафіксовано в основоположній Лімській декларації ЮНІДО (2013 р.) [12]. У ній описані майбутні заходи, суть і основний напрямок діяльності ЮНІДО на кілька років вперед. Згідно цього документу, рушійними факторами економічного зростання є підприємництво, постійна економічна диверсифікація, розвиток торговельних відносин, модернізація промисловості та технологічні інновації, а створення раціональної промислової стратегії залишається головним пріоритетом у всьому світі.

Всі країни-учасниці ЮНІДО погодили в декларації: загальний сталий промисловий розвиток має стати важливою частиною порядку денного довгострокового розвитку після 2015 р.

Передбачається, що загальний сталий промисловий розвиток забезпечить міцну основу для глобальної економіки, колективного добробуту для кожного суспільства і захисту навколишнього середовища. Експерти говорять про наступну промислову революцію, яка буде характеризуватися партнерством, при якому уряди, приватний сектор та інші зацікавлені сторони співпрацюють для реалізації цих перетворень [11].

В цілях зміцнення і оновлення промислової бази в індустріально розвинених країнах з ринковою економікою вже не перший рік розробляється і успішно проводиться в життя промислова політика як частина економічної політики [10, с. 122]. Враховуючи важливість нової індустріалізації для провідних постіндустріальних країн світу, промислову політику за сучасних умов можна прирівняти глобальній стратегії. В той же час доцільність тих чи інших форм включення країни в процес глобалізації може бути виявлена лише після того, як держава визначилась з системою своїх уподобань [13, с. 17], обраних пріоритетів й макроекономічної (в тому числі, промислової) політики держави [14]. В цьому сенсі можна казати, що промислова політика є складовою глобальної стратегії.

Все це повною мірою справедливо й щодо Європейського Союзу, який володіє потужним інтелектуальним і технологічним потенціалом у промисловості, а отже – має всі перспективи перетворення на один з високотехнологічних промислових центрів глобальної економіки. І дійсно, на частку Європи припадає близько третини промислової продукції світу; серед галузей її міжнародної спеціалізації – атомна енергетика, нафтогазовий комплекс, автомобільна, авіакосмічна, електротехнічна, хімічна, легка та харчова промисловість, високотехнологічні галузі машинобудування (верстатобудування, виробництво комп'ютерів і електроніки), виробництво нових конструкційних матеріалів, біотехнології [3]. Роль промисловості у забезпеченні конкурентоспроможності країн ЄС, незважаючи на тенденцію до перерозподілу трудових ресурсів та

доданої вартості до сфери послуг, залишається центральною, що й зумовлює необхідність удосконалення промислової політики ЄС [18, с.310].

У зв'язку із завершенням формування єдиного внутрішнього ринку ЄС в промисловій політиці Співтовариства запанував новий підхід, що характеризується акцентом на вільну конкуренцію в рамках відкритого ринку і застосуванням так званих горизонтальних заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва і впровадження передових технологій у всіх галузях промисловості. Цей підхід отримав відображення в Маастрихтській угоді (1992 р.), в якій вперше з'явився спеціальний розділ «Промисловість». Угода проголосила головною метою промислової політики підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств Співтовариства. Основними напрямками політики стали: створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва, особливо дрібного і середнього, прискорена реструктуризація промисловості; стимулювання співпраці між підприємствами, перш за все на доконкурентній стадії виробництва (НДДКР, доступ до фінансування); підтримка сучасних наукоємних галузей. Для досягнення поставленої мети було розроблено комплекс заходів: сприяння підвищенню прибутковості і зниженню витрат виробництва європейської промисловості; сприяння західноєвропейським фірмам в просуванні їх продукції на світовий ринок; більш активне використання на користь європейських виробників заходів боротьби з демпінгом, субсидуванням та іншими різновидами нечесної конкуренції в торгівлі товарами, дозволених правилами СОТ, і спроби добитися розповсюдження таких заходів на сектор послуг [10, с.126-127].

Проблема ефективності промислової політики ЄС знайшла своє відображення в наступних програмних документах Союзу. Значним імпульсом до подальшого розвитку промислової політики ЄС виступила Лісабонська стратегія (2000 р.), яка ставила за мету перетворити економіку Союзу на найбільш конкурентну економіку у світі й передбачала перехід до конкурентної, динамічної економіки, яка базується на знаннях. Фактично Лісабонська стратегія визначала місце і роль економіки ЄС у світовому господарстві як економіки знань, її

міжнародну спеціалізацію на виробництві високотехнологічних продуктів, що неможливо без розвитку сучасної промисловості. В рамках Стратегії були визначені нові напрями інноваційної політики, а також – основні завдання стратегічної промислової політики, серед яких: отримання максимальної користі від інновацій на рівні держав-членів та рівні ЄС, формування сприятливого середовища для створення і розвитку інноваційних підприємств [18].

Особлива роль у Стратегії відводиться новій промисловій політиці ЄС, у рамках якої здійснюватиметься подальша модернізація систем державних закупівель, державної підтримки й інших правил конкуренції, спрощення і інтернаціоналізація діяльності МСП, забезпечення ефективного доступу до єдиного ринку, розвиток європейської стандартизації, становлення інструментів для вирішення глобальних завдань і проектів, таких як «Галілео» і ГМЕД (Глобальна система моніторингу довкілля). «Стабільне економічне зростання, підвищення конкурентоспроможності європейських товарів і соціальної інтеграції європейських громадян повинні ґрунтуватися на розвитку нових екологічних технологій», – вказується у фінальній версії підсумкової заяви саміту, який затвердив Стратегію. Саме тому Євросоюз поставив перед собою завдання майже подвоїти інвестиції в розробку нових, перш за все «зелених» технологій з нинішніх 1,9% до 3% ВВП [24].

Значна увага приділена в Стратегії застосуванню кластерної політики, яка розглядається Союзом в якості ключового інструменту підвищення конкурентоспроможності галузей і регіонів, підвищення інноваційного потенціалу та економічного розвитку в середньостроковій і довгостроковій перспективі [3]. Взагалі в Європі розроблено цілу низку документів, які регулюють кластерну політику. На основі проведеного у 2003 р. широкомасштабного дослідження кластерних ініціатив у країнах ОЕСР (Global Cluster Initiative Survey) було розроблено «Зелену книгу кластерних ініціатив» (The cluster initiative Green Book), у якій було узагальнено досвід провідних європейських країн у створенні та розвитку кластерів конкурентоспроможності. У 2004 р. було розроблено «Білу книгу кластерної політики» (The Cluster Policies White Book), у якій описано

досвід здійснення кластерної політики та найважливіші виклики для її реалізації. На сьогодні метою Європи є побудова кластерів світового рівня, які посилять міжнародну економічну інтеграцію [67, с. 19].

Порівнюючи Стратегію «Європа-2020» з більш ранніми, «докризовими» програмними документами Євросоюзу, можна констатувати її більшу прагматичність, переважання економічних цілей над політичними, націленість на реальне підвищення глобальної конкурентоспроможності економіки Євросоюзу.

Висновки до розділу 1

Питання про сутність промислової політики викликає гострі дискусії, які відображають відмінності у поглядах науковців та практиків стосовно ролі держави в економічній системі. З одного боку, є як надмірні сподівання на ефективність державного управління, так і заперечення необхідності будь-якого державного втручання в господарський процес з іншого. Прихильники першої точки зору схиляються до твердження про головну роль держави в економіці, а прибічники другої вважають, що визначальну роль відіграє ринок. Цю тезу відстоюють головним чином прихильники монетаристської теорії, але непродуктивність протиставлення крайніх позицій – дирижизму й лібералізму – та застосування їх у чистому вигляді на практиці отримала негативні відгуки в сучасних економічних публікаціях.

Методичний підхід заснований на формуванні та реалізації промислової політики в Україні у взаємозв'язку і взаємозалежності, оскільки формування промислової політики в умовах європейської інтеграції без її реалізації неприпустимо. Методика формування та реалізації промислової політики дозволяє, виходячи з її цілей і завдань, сформуванню і реалізувати оптимальну політику в галузі розвитку промисловості для держави в цілому і окремих суб'єктів промислового сектора економіки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Аналіз економічних зв'язків в сфері промисловості між Україною і ЄС (експорт, імпорт).

Вагому частку товарної структури українського експорту до країн світу в 2017 році становили недорогоцінні метали - 34% (скорочення в порівнянні з 2016 роком на 10%) (рис. 2.1.). Цей вид товару - основний для виходу України в світовий торговий простір, тому що є сировиною для багатьох галузей економіки. Друге місце зайняла продукція АПК та харчової промисловості - 19%; на третьому місці - мінеральні продукти - 13%, далі йде продукція машинобудування - 11%, частка якої з кожним роком зменшується у зв'язку з посиленням конкуренції на світових ринках. Таким чином, Україна є великим постачальником сировини в країни світу, а частка готової продукції залишається невисокою.

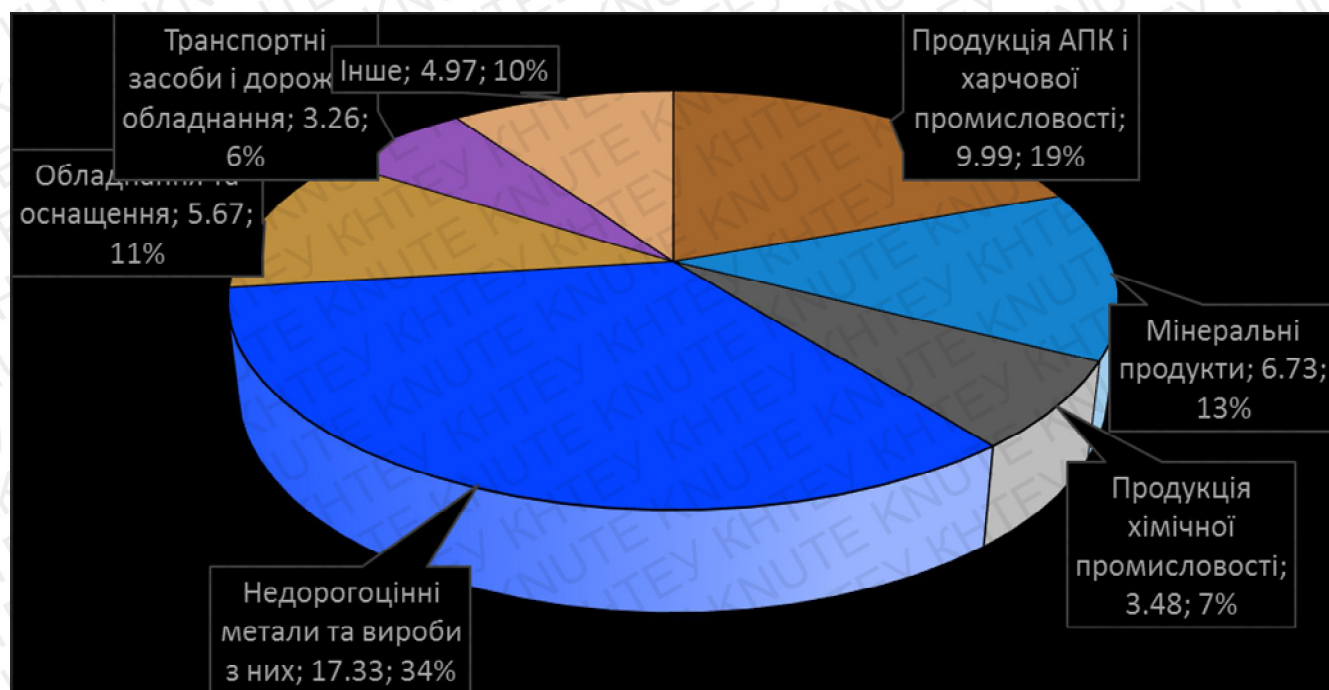


Рис. 2.1. Товарна структура експорту, млрд. дол., 2017 р., (складено автором за матеріалами [15])

В цілому ж, частка експорту товарів у зовнішньоторговельній діяльності України значно перевищує частку торгівлі послугами і становить понад 80%.

Важливо також зазначити, що співвідношення експорту товарів і послуг за останні 5 років суттєво не змінилася (амплітуда не перевищує 1%). У порівнянні з даними 2016 року і без того незначна частка торгівлі послугами скоротилася ще на 4,4%.

Основу товарного імпорту склали: мінеральні продукти - 35%, продукція машинобудування - 13%, а також продукція хімічної - 11%, харчової промисловості та АПК - 9%, недорогоцінних металів - 7% (рис. 2.2). В імпорті переважає готова продукція. У порівнянні з 2016 роком частка мінералів в імпорті збільшилася на 5%, що показує збільшення енергетичної залежності від РФ.

Товарна структура торгівлі України свідчить про вузькість її асортименту. В цілому на групи, що репрезентують галузі з незначним рівнем технологічності та виробництва доданої вартості (металургія, мінеральні продукти, продукція сільського господарства, харчової та легкої промисловості), припадало близько 80% від загального обсягу експорту України. У той же час частка машин, обладнання, приладів становила всього 13%. Структура імпорту досить стабільна, в ній переважають готова продукція і продукція наукомістких галузей.

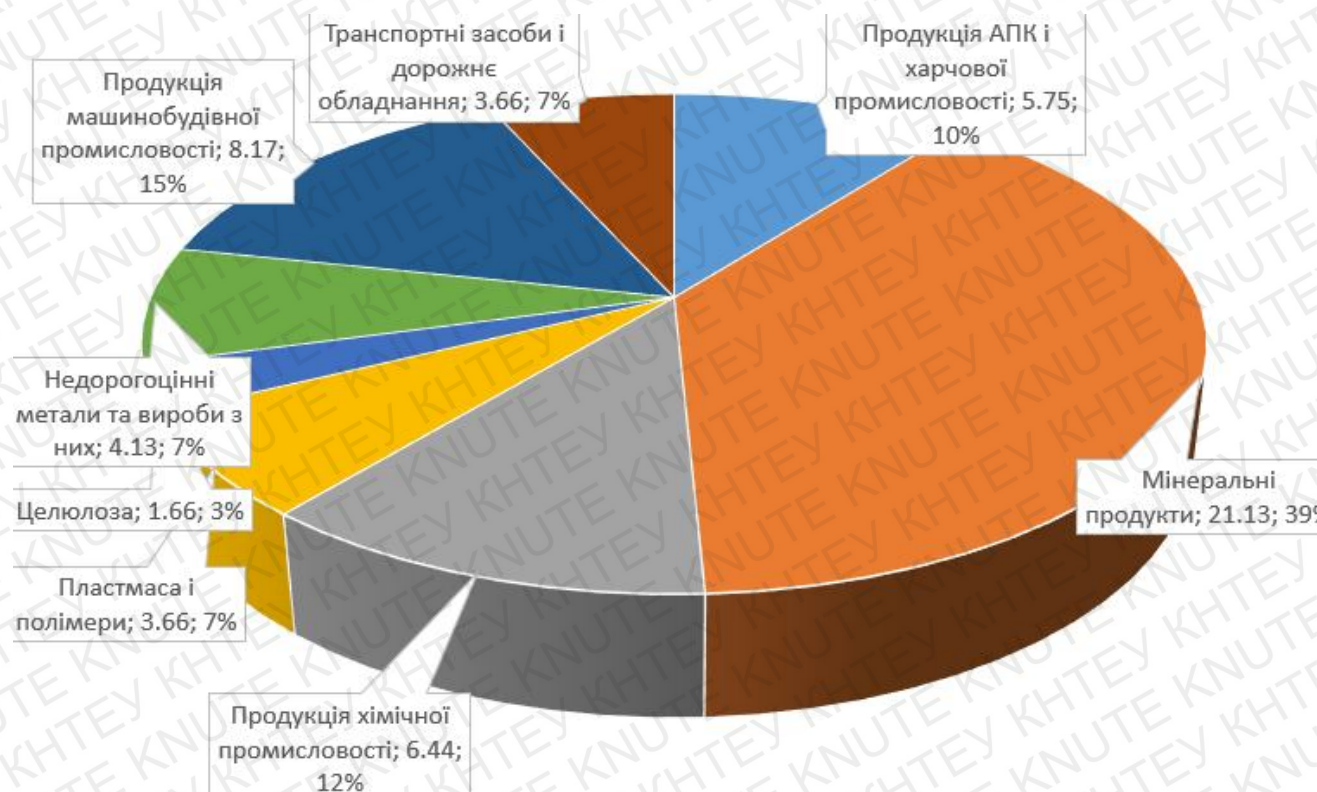


Рис. 2.2 Товарна структура імпорту за 2017 рік, млрд. дол., (складено автором за матеріалами [15])

Структура імпорту також переважно складається з товарних груп, які в першому півріччі 2018 р склали 93,3%. В цілому ж за останні 10 років частка імпорту послуг змінювалася в межах 1%, і в порівнянні з їх часткою в експорті становлять менше 50%.

Експорт товарів і послуг з України в країни світу в 2017 році склав 51,4 млрд. дол. США, а імпорт - 60,7 млрд. дол. (Рис. 2.3). Негативне сальдо складало 9,3 млрд. дол. (Найнижчий показник за останні роки).

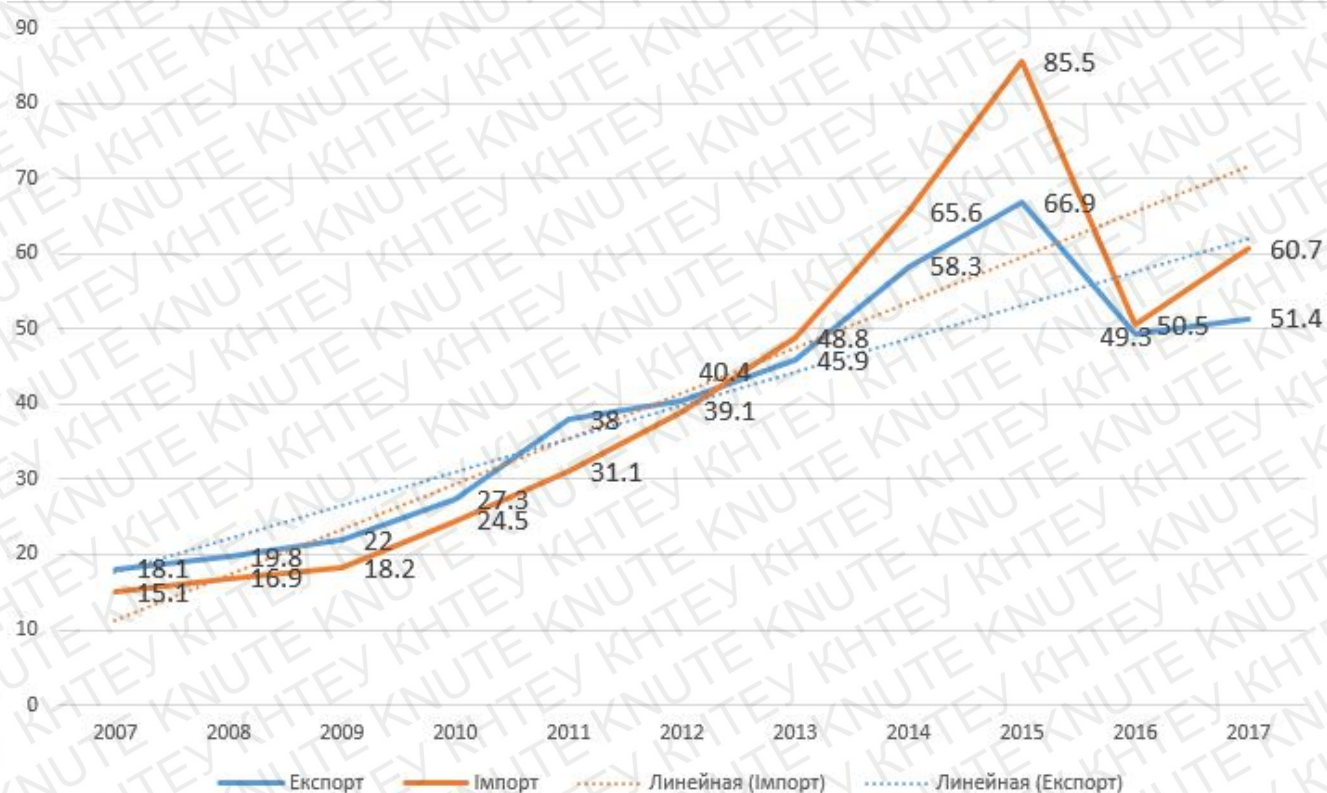


Рис. 2.3. Динаміка обсягу експорту і імпорту товарів і послуг України з 2007 по 2017 рр., млрд. дол., (складено автором за матеріалами [15])

Така структура зовнішньо торгових операцій була обумовлена впливом світової фінансово-економічної кризи і вступом України до Світової організації торгівлі, що дозволило відкрити національні ринки для зарубіжної продукції, яка є більш конкурентоспроможною, ніж товари і послуги України.

Таблиця 2.1

**Географічна структура зовнішньої торгівлі України послугами за 2017 рік,
млрд дол. США [15]**

Країна	Експорт	Імпорт	Сальдо
Німеччина	0,375	0,361	0,014
Великобританія	0,552	0,654	-0,102
Кіпр	0,461	0,669	-0,208
США	0,459	0,299	0,160
Всього	9,598	5,173	4,425

Співвідношення експорту та імпорту послуг майже дорівнює 1:2, що свідчить про відносну конкурентоспроможності українських послуг на світовому ринку. Слід зазначити, що позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу в сфері обміну послугами становить 4,425 млрд дол. Головним партнером в міжнародній торгівлі послугами є Великобританія: експорт в Великобританію склав третину загального експорту послуг у 2017 році, а зовнішньоторговельне сальдо з Великобританією перевищує 50% від загального сальдо зовнішньої торгівлі послугами (табл 2.1.). Дещо гірше йдуть справи із зовнішньою торгівлею товарами: зовнішньоторговельне сальдо вже протягом декількох років залишається негативним. За даними Держкомстату України, за 2017 р. воно склало 9,31 млрд. дол. США з від'ємним значенням (табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами за 2017 р.,
млрд. дол. [15]**

Країна	Експорт	Імпорт	Сальдо
Німеччина	1,499	4,603	-3,104
Індія	1,462	0,681	0,781
Китай	1,316	4,700	-3,384
Польща	1,787	2,789	-1,002
США	0,812	1,767	-0,955
Єгипет	1,323	0,842	0,481
Казахстан	1,301	0,776	0,525
Білорусія	1,899	2,567	-0,668
Італія	2,412	1,390	1,022
Всього	53,56	67,85	-9,309

Основними зовнішньоторговельними партнерами України на ринку товарів є країни СНД (45,4 млрд. дол), Європи (33,8) і Азії (23,7 млрд. дол). Важливо відзначити, що найбільшим партнером на міжнародному ринку є Італія (23% загального товарообігу України).

Таблиця 2.3

Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами за 2017 р., тис. дол. за країнами ЄС [15]

	Експорт	Імпорт	Сальдо
Всього по країнам ЄС	13015209,7	15330156,2	-2314946,5
У тому числі:			
Австрія	347167,2	369635,3	-22468,1
Бельгія	296848,8	366777,5	-69928,7
Болгарія	419500,8	253119,2	166381,6
Великобританія	367897,3	570127,8	-202230,5
Греція	153776,0	238558,9	-84782,9
Данія	144675,3	147614,0	-2938,7
Естонія	66205,7	77499,2	-11293,5
Ірландія	59182,6	75396,4	-16213,8
Іспанія	1043602,6	440750,5	602852,1
Італія	1979843,6	976327,8	1003515,8
Кіпр	61526,1	16922,9	44603,2
Латвія	150267,1	87144,8	63122,3
Литва	236300,5	552614,3	-316313,8
Люксембург	5883,8	57729,5	-51845,7
Мальта	12237,0	16359,3	-4122,3
Нідерланди	905655,0	452611,8	453043,2
Німеччина	1328677,4	3975626,5	-2646949,1
Польща	1977329,6	2324048,2	-346718,6
Португалія	320541,1	45166,6	275374,5
Румунія	569947,1	318202,3	251744,8
Словаччина	468528,8	346331,1	122197,7
Словенія	16261,0	128876,4	-112615,4
Угорщина	909721,0	1608536,1	-698815,1
Фінляндія	48037,7	222957,3	-174919,6
Франція	497949,4	892786,2	-394836,8
Хорватія	26086,5	15147,9	10938,6
Чехія	540950,6	479718,5	61232,1
Швеція	60609,9	273534,6	-212924,7

Обсяги експорту та імпорту у країни ЄС за 2017 рік наведені на рис. 2.4.

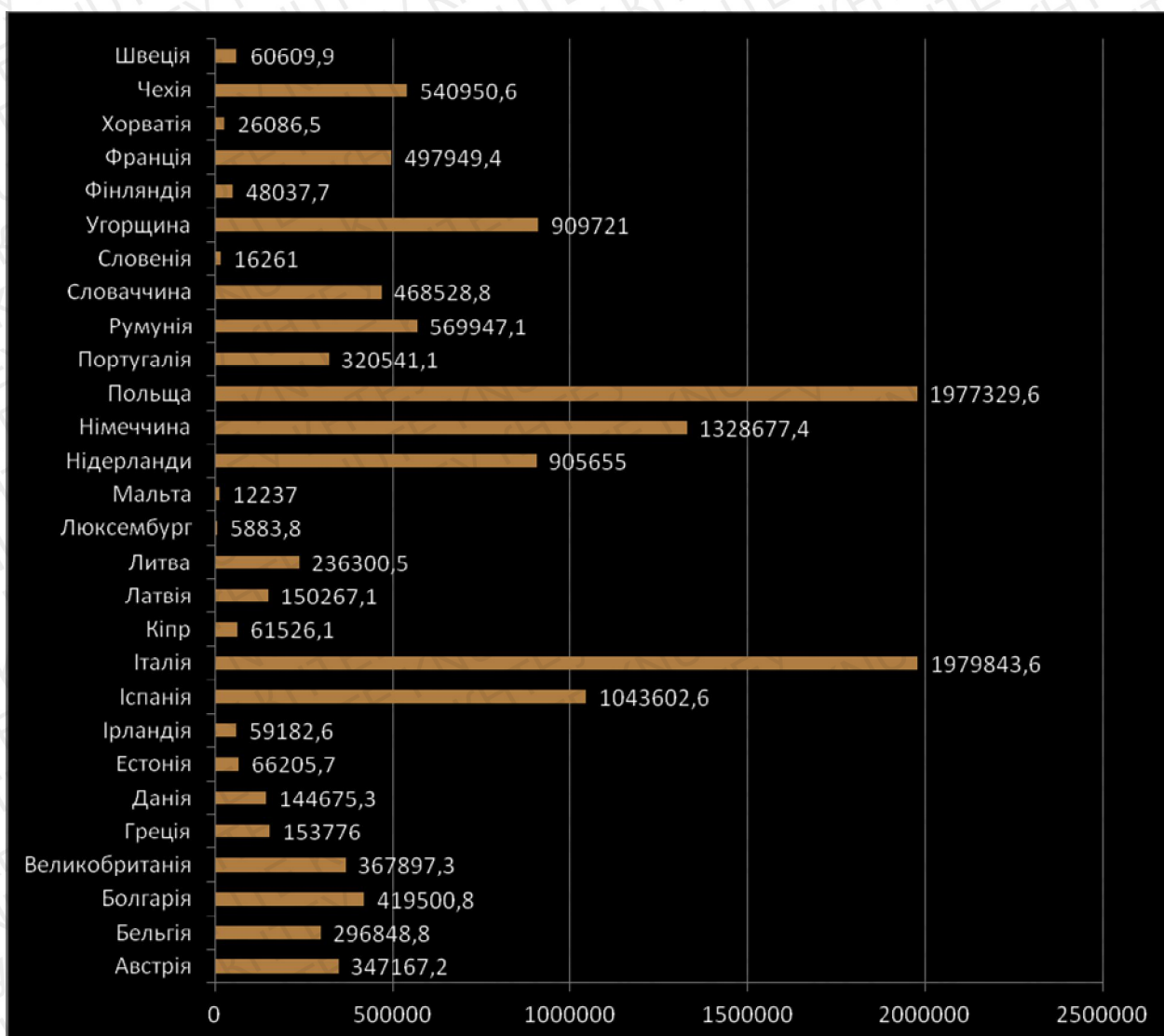


Рис. 2.4 Обсяги експорту та імпорту у країни ЄС за 2017 рік, тис.дол.,
(складено автором за матеріалами [15])

Доля кожної з країн ЄС в зовнішній структурі торгівлі України товарами наведена на рис. 2.5.

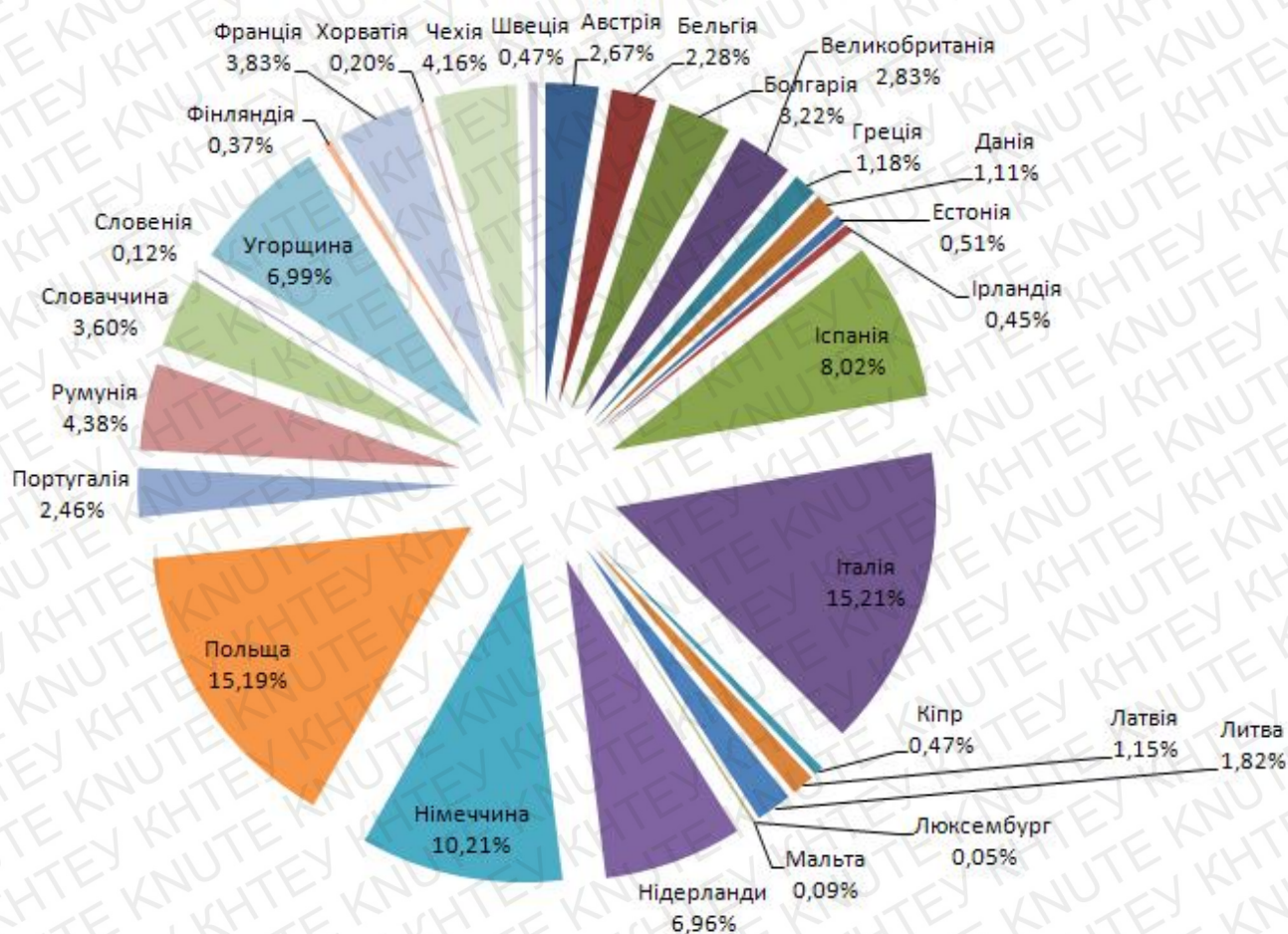


Рис. 2.5 Структура зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС за 2017 р., %, (складено автором за матеріалами [15])

Багатовекторність зовнішньої економічної політики допоможе Україні зайняти гідну нішу на міжнародному ринку і ще більш ефективно співпрацювати з суб'єктами світової господарської системи.

У даний час приблизно 90% продукції українських підприємств не має сучасного науково-технічного забезпечення, що знецінює її і знижує експортний потенціал. Технічна база підприємств у багатьох галузях народного господарства України зношена: коефіцієнт зношеності основних виробничих фондів в чорній металургії, паливно-енергетичного комплексу та хімічному комплексі становить 50-60%; а на окремих промислових підприємствах він набагато вище. [5, с. 411-412] Обсяги реалізованої продукції протягом 2010-2017 рр. збільшувалися. За цим показником в 2017 р. лідували сектори виробництва машин та устаткування

(24,098 млрд. грн.), хімічна промисловість, за винятком фармацевтичної, (19,78 млрд. грн.) і виробництва автомобілів, причепів і напівпричепів (12,22 млрд. грн.).

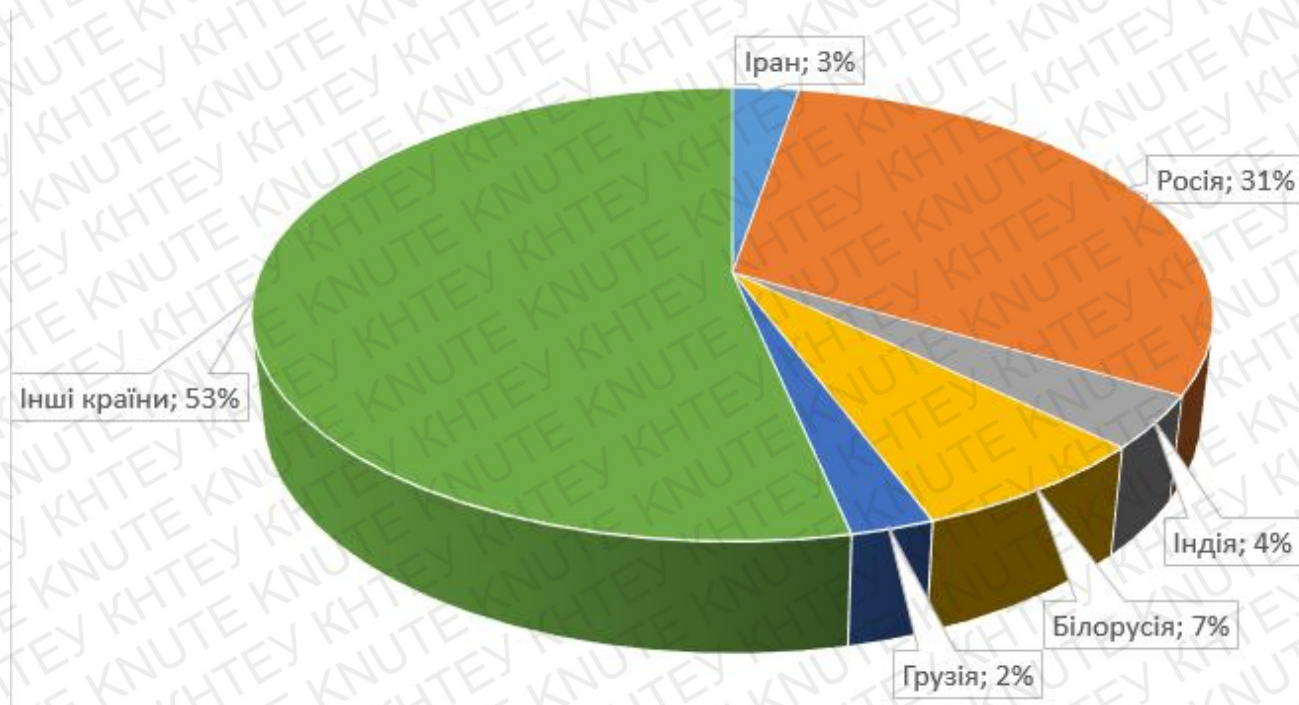


Рис. 2.6. Основні країни-експортери високотехнологічної продукції з України, 2017 р., тис. дол. США, (складено автором за матеріалами [15])

Високотехнологічна продукція в основному експортується в Білорусію (0,069 млрд. дол.), Індію (0,037 млрд. дол.), Іран (0,026 млрд. дол.), Грузію (0,023 млрд. дол.), а імпортується з Німеччини (0,404 млрд. дол.), США (0,12 млрд. дол.), Китаю (0,25 млрд. дол.) і Швеції (0,24 млрд. дол.).

Аналіз регіональної структури зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами України показує, що основний обсяг її експорту припадає на країни СНД - 56% і імпорт - на ЄС (50%). Останнє вказує на більш високу конкурентоспроможність європейських країн на ринку високотехнологічної продукції та відсутність їх виробництва в СНД.

Разом з тим Україна має конкурентоспроможні технології в аерокосмічній галузі; суднобудуванні; виробництві нових матеріалів; біотехнології; регулюванні хімічних, біохімічних і біофізичних процесів. Великий експортний потенціал мають також агропромисловий та енергетичний комплекси країни.

Відставання України за рівнем використовуваних технологій і продукції, що випускається вимірюється десятиліттями. Як наслідок, критично зростають стратегічні ризики посилення технологічної залежності від іноземних виробників. У той же час системні і комплексні інновації, необхідні для формування конкурентних переваг національного виробника, стримуються впливом комплексу чинників макро- і мікроекономічного характеру.

За даними Державної служби статистики України, протягом 2016-2017 рр. частка промислових підприємств, що впроваджують інновації, продовжувала зменшуватися: з 14,8% у 2016 р. до 12,8% в 2017 р. Кількість освоєних інноваційних видів продукції скоротилося в 4,7 рази; частка інноваційної продукції в реалізованій знизилася в 1,8 рази (до 3,8%). Єдиною позитивною тенденцією стало впровадження нових технологічних процесів - їх кількість збільшилася в 1,7 рази [15].

Як відзначають фахівці, це значно нижче порогового значення (25%) і аналогічного показника розвинутих країн - 70-80% [26].

Тому завдання подолання цих стійких негативних тенденцій об'єктивно набуває статусу пріоритетного вектора горизонталі матричної політики. Його правильна "розкладка" по вертикалі вимагає точного налаштування на потенціал, інтереси суб'єктів і завдання розвитку окремих господарських комплексів, видів промислової діяльності і регіонів.

2. В Україні істотно виснажений науково-технічний потенціал, необхідний для масштабних диверсифікованих інновацій. Причина - спустошливі руйнування в період перехідних 90-х років в комплексі "освіта - наука - виробництво". Але і нині, вже в порівняно стабільних умовах, ситуація не покращується - ні з фінансуванням, ні з організацією ефективної взаємодії секторів зазначеного комплексу та їх суб'єктів.

Тому тепер, коли домінуючі політики і власники віддають явну перевагу фінансів і бізнесу, а не інтелекту і знань, і після багаторічного дефіциту державного уваги, нереально очікувати від науково-освітньої сфери масштабних розробок по широкому спектру авангардних технологій і нових продуктів.

У той же час в контексті просування до передового виробництва в принципі розв'язуваної є завдання поліпшення технологій і продуктів, вже освоєних у виробництві і мають відносно стійкі або зростаючі ринки збуту. Це передбачає концентрацію зусиль на тих видах діяльності, в яких національний товаровиробник вже (природні або штучні), а їх зміцнення або розвиток вимагає точкових технологічних і продуктових новацій.

За даними Державної служби статистики України, в період 2016-2017 рр. кількість організацій, що виконують наукові дослідження і розробки, зменшилася на 19%, кількість науковців скоротилося на 42%, а частка обсягів, виконаних НДР в ВВП знизилася до 0,79%, тобто майже в півтора рази. У 2017 р. в загальній сумі витрат підприємств на інноваційну діяльність частка витрат на дослідження і розробки скоротилася і склала 7,5% (проти 15,1 в 2016 р.), А основна їх частка спрямовувалася на придбання готових машин і устаткування (73,2 %). Кошти державного бюджету склали лише 1% загальних обсягів фінансування інноваційної діяльності [15].

2.2. Аналіз європейського досвіду у формуванні промислової політики України.

Масштабні зміни відбуваються в світовій економіці. Вони охоплюють базові технології матеріального виробництва, форми його суспільної і внутрішньофірмової організації, соціально-економічні відносини і інформаційно-комунікаційні взаємодії. Активно змінюється міжнародний поділ праці і пов'язані з ним організаційні структури світового виробництва і торгівлі, в яких динамічно виникають нові "полюси зростання" і нові аутсайдери [3].

Зазнає істотних змін конкурентне середовище ринкової форми господарювання як в окремих національних економіках, так і в міждержавних регіонах і світовій економіці в цілому. Не менш значущі новації стосуються громадського управління і регулювання, що виникли як реакція на явні "провали" ринку і держави в подоланні безлічі глобальних проблем суспільного розвитку - ресурсних, соціальних, екологічних [19].

Однією з найбільш яскравих тенденцій сучасного розвитку світової економіки на початку XXI століття є відродження активного інтересу до промислового сектору, цілеспрямованого формування його прогресивної структури (технологічної та галузевої), суттєвого підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Важливим фактором стало, зокрема, несподівано швидке переміщення "майстерні світу" зі світового Півночі на світовий Південь, в країни Південно-Східної Азії, яке відбулося в кінці XX - початку XXI століття.

В результаті багато промислово розвинені країни не тільки втратили свої позиції світових лідерів розробки, виробництва і реалізації промислової продукції, але і зіткнулися з новими ризиками втрати цілого ряду галузей, технологічної залежності і соціальної напруги. Наслідком цього стали помітне охолодження до ідей Вашингтонського консенсусу (імперативів приватизації, лібералізації, стабілізації) і відродження інтересу до активного регулювання економіки, перш за все в сфері промисловості, пошуку його нових форм і методів.

Наприклад, в Європі проблем промислової політики були присвячені спеціальні повідомлення Комісії Європейського співтовариства [72], де зазначено, що вона грає ключову роль в справі досягнення цілей формування конкурентоспроможної та динамічної наукоємної економіки розширеної Європи [65].

Інтерес до цього виду політики ще більш посилюється у зв'язку зі світовою фінансово-економічною кризою. У 2009 р був організований круглий стіл, присвячений проблемам промислової політики, в рамках глобального форуму ОЕСР з питань конкуренції [30]. У 2010 р дискусія про її перспективи пройшла на сторінках впливового англomовного тижневика "TheEconomist".

Так, в Європі в числі головних цілей Стратегії-2020 [74] поставлена задача розробки (R & D) на рівні 3% ВВП [8]. Точно така ж цифра - 3% ВВП на R & D (включаючи державні і приватні інвестиції) - названа в числі головних цілей політики Президента США [27].

Таким чином, в Європі в наявності швидкі зміни в ставленні до промисловості і промислової політики, що свідчать про високу ймовірність

настання періоду "промислового ренесансу". У зв'язку з цим перед Україною - якщо вона має на меті активної участі у формуванні нової глобальної економічної структури, в тому числі індустріальної, - стоїть актуальне завдання розробки і реалізації такої національної промислової політики, яка була б здатна відповісти на виклики сучасності.

Для традиційної промислової політики характерний перш за все секторальний (вертикальний) підхід, тобто вона орієнтована на селективне стимулювання розвитку або підтримку окремих галузей (видів діяльності) з метою поліпшення приватних промислових і загальноекономічних показників (збільшення обсягів промислового виробництва, підвищення його рентабельності, зростання зайнятості, поліпшення торгового балансу і т.д.) [37].

Нова промислова політика уникає секторальних інтервенцій, що можуть призвести помилками у виборі "національних чемпіонів". Її головний акцент-комплекс горизонтальних (міжгалузевих) заходів щодо сприяння цілям економічного розвитку.

Таблиця 2.3

Галузеві та міжгалузеві (функціональні) міри Комісії європейських товариств в сфері промислової політики СОМ (фрагмент) [72]

Галузь	Галузеві заходи	Горизонтальні заходи
Текстильні вироби та одяг	Завершення роботи групи високого рівня (HLG) по текстильним виробам. Європейська Технологічна Платформа (ETP) по текстильним виробам. Інноваційна Секція по текстильним виробам. Вивчення конкурентоздатності, економічної ситуації і розміщення виробництва текстильних виробів і одягу, взуття, виробів зі шкіри і фурнітури.	Захист інтелектуальних прав власності (IRR) та боротьба к контрфракцією. Вдосконалення професійних навиків. Доступ до ринків. Реструктуризація.
Суднобудівництво	HLGLeaderSHIP2015. ETP по суднобудівництву. Дискусія по доступу до фінансів (в рамках Комісії і з	IRR та боротьба к контрфракцією. Реструктуризація. Вдосконалення професійних

	Європейським інвестиційним банком).	навиків.
Виробництво сталі	Обмін інформацією по впливу поставки сировини і енергії на конкурентоздатність європейської металургії. ЕТР по сталі (ESTEP). Усунення перешкод в доступі до сировини.	HLG по конкуренція, енергії та навколишньому середовищі. Вдосконалення професійних навиків.
Автомобілебудування	Cars 21 HLG. Інноваційна Секція по автомобілям. ЕТР по дорожньому транспорту. ЕТР і потенційна Спільна Технологічна Ініціатива (ЖТІ) «Водородні і топ ливні елементи».	IRR та боротьба к контрфракцією. Реструктуризація. Доступ до ринків.
Фармацевтика	Фармацевтичний Форум по захисту інтелектуальних прав власності і боротьбі з контр фракцією. ЕТР і потенційна ЖТІ по інноваційній медицині.	IRR та боротьба к контрфракцією. Доступ до ринків.

Це свого роду "функціональні інтервенції", що сприяють інноваціям, структурних змін та конкурентоспроможності в контексті відкритої економіки. Однак забезпечення ефективності таких дій передбачає їх адаптацію до специфіки окремих галузей (видів діяльності), територій і бізнес-одиниць, що представляють вертикальну структуру економіки. І, крім того, нова промислова політика не виключає повністю вертикальних заходів, якщо без них обійтися не можна (наприклад, з міркувань національної безпеки).

Таким чином, відомий ліберальний гасло: "найкраща промислова політика - це відсутність промислової політики", в даному випадку відкидається. Беручи до уваги секторальні відмінності, особливості зростаючих і стагнуючих галузей і ін., Нова політика є більш проактивного, ніж образ дій, який передбачає тільки горизонтальні заходи і створення рамкових умов [1].

В рамках матричної промислової політики уряд, як правило, не виступає в ролі венчурного підприємця, який інвестує в той чи інший вид діяльності. Але воно може враховувати галузеві пріоритети інноваційного розвитку при

формуванні державних програм освіти і підготовки кадрів, підтримки та стимулювання наукових досліджень, створення промислових кластерів, організації державно-приватного партнерства і т. д.

Починати можна, за прикладом ЄС, з визначення того, які горизонтальні заходи (поліпшення системи підготовки кадрів, стимулювання НДДКР, вдосконалення регулювання та ін.) є найбільш важливими для даної галузі (сектору) [14, с. 6-8]. А потім вже можна скласти специфічний для кожної галузі комплекс горизонтальних і вертикальних заходів (табл. 2.3).

Головним стратегічним результатом нової промислової політики повинна стати неоіндустріалізація національної економіки з динамічно зростаючим інноваційним компонентом. Без неї, звичайно, теж можна обійтися, але тоді Україна остаточно перетвориться в аграрно-сировинний придаток провідних країн світу і об'єкт їх економічної політики - з усіма наслідками, що випливають звідси наслідками.

2.3. Оцінка ефективності транскордонного співробітництва в сфері промисловості (на прикладі).

Українська асоціація місцевих і регіональних влад є членом Ради європейських муніципалітетів і регіонів (CEMR) і здійснює співпрацю з Асоціацією за напрямками: пошук шляхів забезпечення імплементації в національне законодавство положень Європейської хартії місцевого самоврядування як в Україні так і в інших країнах Ради Європи; вивчення досвіду європейських країн, їх муніципалітетів та інших інститутів місцевого і регіонального самоврядування у вирішенні місцевих проблем, наданні муніципальних послуг; популяризація та інтеграція принципів доброго врядування серед членів Асоціації, сприяти якомога широкому залученню громадян до процесів прийняття рішень; стимулювання обміну кращими практиками між українськими та європейськими регіонами, залучення районних та обласних рад України до Європейських спільнот кращих практик; проведення спільних заходів – конференцій, семінарів, а також консультацій та

обмін експертами між Радою європейських муніципалітетів та регіонів та Асоціацією [65].

Муніципалітети, що долучаються до M4EG-ініціативи, зобов'язуються створити коаліцію з приватним сектором та організаціями громадянського суспільства. Разом вони розробляють план розвитку місцевої економіки, проводять аналіз та впроваджують дії, спрямовані на зростання та розвиток економіки, покращення ринку праці. Також учасники отримують доступ до різноманітних інструментів: тренінгів, навчальних поїздок для обміну досвідом та посилення співпраці, інформаційно-методичної та грантової підтримки для стимулювання економічного розвитку.

Міжнародні зв'язки органів місцевого самоврядування і муніципальних асоціацій України здійснюються на правовій основі шляхом підписання угод (договорів) про співробітництво (споріднення, партнерство, дружбу і взаємодопомогу, спільну діяльність та ін.), в яких закріплюються основні цілі й організаційні-правові форми такої взаємодії та які носять характер локального регулювання. Ці зв'язки регулюються також внутрішньодержавним (національним) законодавством, міжнародним публічним та міжнародним приватним правом. Правові основи міжнародних зв'язків місцевого самоврядування у межах споріднених міст передбачені Законом «Про місцеве самоврядування в Україні».

Партнерські зв'язки між містами сприяють активному спілкуванню та розвитку контактів між людьми поза офіційними міжурядовими контактами. Особливо ефективними партнерські відносини є тоді, коли вони є результатом розвитку конкретних громадянських ініціатив.

Аналіз статистичних даних та досліджень співпраці між містами та регіонами свідчить, що основними напрямками співробітництва є: культурний, економічний, науково-освітній та обмін досвідом. Найбільш активним є культурний напрям, в рамках якого здійснюються різного масштабу культурно-мистецькі заходи: фестивалі, концерти, виставки, ярмарки; спільна праця щодо збереження історичних пам'яток; видавництво періодичних видань, що

висвітлюють останні події із життя цих міст та допомагають їм більше дізнатись про культуру та традиції кожного із них. В гуманітарній сфері важливе місце займає соціальна та благодійна допомога, яку надають зарубіжні міста в Україну на основі благодійних внесків для тих чи інших категорій населення із певними потребами. Менш активно розвивається економічна співпраця міст України з зарубіжними містами-побратимами та містами-партнерами. Основними сферами діючого економічного співробітництва є управління та підтримка підприємництва, енергозберігаючі технології, торгівля, створення торгово-промислових представництв та спільних підприємств [8].

Науково-освітнє співробітництво міст України є досить розвиненим і ґрунтується на взаємодії між багатьма навчальними закладами та обміном студентів за певними програмами. Стосовно співпраці на рівні університетів, прикладом такого співробітництва є співпраця Національного університету «Львівська політехніка» та Міжнародного університету логістики і транспорту у Вроцлаві; Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького з аграрними університетами та академіями Вроцлава, Кракова, Любліна, тобто містами-побратимами Львова; Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки з Університетом імені Марії Кюрі-Склодовської, Католицьким університетом ім. Іоанна Павла II і Фундацією «Молода демократія» (м. Люблін), Вищою школою управління та адміністрації (м. Замость). Основні форми співпраці - обмін викладачами, студентами, наукові стажування, дослідження та проведення міжнародних конференцій, спільні проекти в рамках Європейських освітніх програм ТЕМПУС, ЕРАЗМУС+ [65].

Ще один важливий напрям – це обмін інформацією, ідеями і досвідом у різних сферах, зокрема, щодо удосконалення місцевого самоврядування та роботи міських служб й організацій. Так, між містами-побратимами Івано-Франківськом та Жешувом здійснюється обмін досвідом у рамках проектів фінансування із коштів місцевих бюджетів та коштів Євросоюзу. Між містами-побратимами Рівне

і Пйотркув Трибунальський (Польща) відбувалися обміни офіційними делегаціями лікарів, вчителів, підприємців, групами учнів. [11]

Процес укладання двосторонніх угод про побратимство та партнерство на рівні міст, регіонів і зі сторони України, і Польщі має сталу тенденцію до зростання. На регіональному та місцевому рівнях між Україною та Польщею підписано близько 450 угод про партнерську співпрацю [12].

Співпраця міст у Польщі, що мають побратимські зв'язки із містами зарубіжних країн - це добре регульована діяльність муніципалітетів у напрямку промоції своїх міст, що прикладають колосальні зусилля для їх процвітання і швидкого розвитку. Цей рівень розвитку певним чином обумовлений членством Польщі в ЄС, але в значній мірі це інтенсивна робота над успішним розвитком міста, керівників органів місцевого самоврядування та активна громадська позиція мешканців цих міст. Важливо, що польські міста-побратими плідно співпрацюють не тільки у культурній сфері, як це притаманно для українських міст-побратимів, а й приділяють значну увагу сектору економіки та допомозі у разі складних та надзвичайних ситуацій [12].

З угорською стороною налагоджено співробітництво між містами Мукачеве та Добуш, Хуст та Комар. Метою співпраці є підтримка культурно-національних об'єднань, мистецьких, творчих колективів, спортивних організацій, закладів освіти та охорони здоров'я. Міста-побратими спільно братимуть участь в програмах і проектах, що стосуються загального розвитку міст, громадських та неурядових організацій, благодійних фондів та інших установ.

З румунською стороною прикладами побратимських зв'язків є співпраця між м. Орадеа та м. Івано-Франківськом, м.Рахів та комуною Бістра, повіт Марамуреш та інші.

Аналіз побратимських та партнерських зв'язків між містами та регіонами України та країн ЄС як форми транскордонного співробітництва свідчить про необхідність її удосконалення, зокрема:

- посилення державної підтримки міжмуніципального співробітництва;

- інформування населення та представників органів місцевого самоврядування про потенціал побратимських та партнерських зв'язків як форми транскордонного співробітництва;
- сприяння укладенню угод міст прикордонних регіонів України з містами країн ЄС про встановлення партнерських і побратимських зв'язків та наповнення їх конкретним змістом та приєднання органів місцевого самоврядування прикордонних міст у межах угод про співпрацю з містами-побратимами з країн ЄС до реалізації програми Європейської Комісії з підтримки побратимських ініціатив, що дасть можливість використання фінансових інструментів цієї програми для здійснення транскордонного міжмуніципального співробітництва;
- підтримка конкурентоспроможних напрямів підприємницької діяльності, створення інноваційних ефективних організаційних форм;
- розвиток національної мережі обміну досвідом міжмуніципального співробітництва з питань розвитку прикордонної, дорожньо-транспортної, комунальної інфраструктури [58].

Економічні інтереси України досить великі, її торговими партнерами є близько 190 країн світу, домінуючу позицію серед яких займають країни пострадянського простору (43,5%) і Євросоюзу (39,2%). [6, с. 313] Тому слід приділити увагу специфічним проблемам зовнішньої торгівлі України з цими регіонами.

Проблеми торгівлі України з країнами ЄС:

1. Ключову роль серед них відіграє відсутність позитивних зрушень у галузевій структурі української економіки. Сьогодні товарний обмін між Україною та ЄС відбувається переважно на міжгалузевій основі, що в значній мірі обмежує реальну економічну інтеграцію. Для України характерні вкрай низькі показники експорту високотехнологічних товарів і послуг, обумовлені формуванням типу міжнародної конкурентоспроможності, який базується на цінових факторах та порівняльних перевагах у вартості природних ресурсів і

робочої сили. Наявні передумови для формування високотехнологічного типу конкурентоспроможності не використовуються належним чином.

2. Існує безліч проблем і в галузі вантажоперевезень з регіоном ЄС. Великі українські компанії, які мають 50 і більше сучасних автопоїздів і за якістю надання транспортних послуг наближаються до європейських стандартів, поки займають ледь п'яту частину ринку. Дрібні ж гравці на цьому ринку використовують відвертий демпінг, через що може постраждати вся вітчизняна система міжнародних перевезень.

3. Серйозною перешкодою на шляху до ринку ЄС стали антидемпінгові заходи.

4. Останнім часом виникли нові дискримінаційні протекціоністські тенденції в галузі аграрного імпорту в зв'язку з тим, що в 2003 році Єврокомісія ввела нові імпортні тарифи на зернові.

5. У відносинах з ЄС Україна програє конкурентам через візової політики, встановленої Шенгенськими угодами. Спостерігається значне загострення цієї проблеми внаслідок розширення ЄС, що призвело до зростання трансакційних витрат (особливо для сфери малого і середнього бізнесу, який буде діяти на ринку нових членів ЄС), введення жорстких заходів контролю при перетині кордону, а також обмежень доступу до ринків праці ЄС.

6. Ефективному регулюванню торгівлі українських компаній на ринках ЄС заважає тіньовий характер певної її частини, про що свідчать розбіжності в даних торгової статистики України та Євростату. Привертає увагу нестійкість ключових товарних груп українського експорту на ринку ЄС, в той час як структура імпорту досить стабільна, і це свідчить про нестійкість конкурентних позицій українських експортерів на ринку ЄС.

Таким чином, Україні необхідно на тлі багатовекторної зовнішньоекономічної політики визначити пріоритетний напрямок співпраці в сфері зовнішньої торгівлі. Це є важливим, оскільки Україна не здатна виступити самостійним суб'єктом світогосподарських відносин і багато в чому залежить від імпортних поставок. Причиною цього стало те, що створені раніше наукомісткі і

високотехнологічні виробництва і галузі за роки самостійності України розпалися, виробничі фонди морально застаріли, а в деяких галузях техніко-технологічна складова знаходяться на межі колапсу. На жаль, Україна не має можливості на даному етапі кардинально міняти зовнішньоторговельну політику, оскільки одночасно бути членом СОТ і будувати конструктивні міцні партнерські відносини з РФ і членами Митного союзу не представляється можливим. Єдиним можливим варіантом залишається балансувати між умовами здійснення зовнішньоторговельних операцій з різними торговими партнерами і не відмовлятися від багатовекторності міжнародних відносин, в тому числі торгівлі.

Висновки до розділу 2

Таким чином, в даний час в Україні тривають такі, раніше намітилися довгострокові структурні тенденції в експорті та імпорту товарів і послуг:

- орієнтованість експорту на переважно сировинну спрямованість, в більшості своїй (около 70%) складається з продукції чорної металургії - 32%, хімічної промисловості - 8%, харчової промисловості та АПК - 12%, машинобудівної - 9%;
- орієнтованість імпорту на життєво необхідну продукцію - нафту, газ - 52%, продукцію машинобудування - 15%, коксівне вугілля, медикаменти, продукти харчування;
- вкрай нерівномірне розміщення експортного потенціалу України, коли 2 з 25 регіонів дають більш 50% експорту (Дніпропетровська, Одеська області);
- переважання матеріаломісткого обладнання в експорті продукції машинобудування і наукоємного в імпорті;
- переважно товарний характер зовнішньої торгівлі України.

Хоча в останні роки спостерігається тенденція зростання обсягу зовнішньоторговельних операцій України і розширення напрямків її зовнішньоекономічної діяльності, однак існує складний комплекс проблем, що

перешкоджає більш динамічному та ефективному розвитку торгівлі України на світовому ринку.

РОЗДІЛ 3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1. Імплементация європейського досвіду у стимулювання розвитку високотехнологічного виробництва.

В ЄС накопичено найбільш великий досвід розвитку інноваційної співпраці в цивільній галузі серед регіональних економічних інтеграційних об'єднань. Стимулювання інноваційного розвитку здійснюється за допомогою декількох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих каналів, включаючи Рамкову програму НДДКР, програму «Еврика», Структурні фонди.

Структурні фонди ЄС фінансують створення інноваційної інфраструктури в відсталих районах Співтовариства. У 1994-99 рр. по лінії Структурних фондів на ці цілі було виділено 8,5 млрд. єкю, в той час як бюджет діяла в цей період 4-ої рамкової програми НДДКР склав 13 млрд. єкю. З 1984 року всі НДДКР, що проводяться під егідою ЄС, об'єднані в п'ятирічні Рамкові програми НДДКР ЄС. Рамкова програма затверджується і здійснюється Радою міністрів ЄС. Вона реалізується через спеціальні програми зі своїм бюджетом, складом учасників і єдиними правилами для всіх членів ЄС [17].

Спеціалізовані програми носять взаємодоповнюючий характер і охоплюють всі стадії інноваційного процесу - від підготовки фахівців і проведення фундаментальних досліджень до створення інноваційних механізмів. Окремі програми призначені спеціально для забезпечення процесу інновацій. Основний принцип дії ЄС - принцип додатковості, тобто ЄС вживає заходів тільки тоді, коли країни-члени не можуть досягти даних цілей самостійно, або з огляду на їх важливість і масштабність, вони можуть бути вирішені тільки під егідою ЄС.

Нові напрямки стратегії ЄС в інноваційній політиці отримали розвиток в шостий Рамковій програмі НДДКР ЄС. Ця програма з бюджетом у 17, 5 млрд. Євро. (На 17% більше, ніж в п'ятій Рамковій програмі) передбачає створення єдиного Європейського дослідницького простору (European Research Area - ERA),

яке б дозволило об'єднати ресурси всіх європейських країн, включаючи країни-кандидати, держави - учасниці СНД та інші треті країни .

Концепція ERA передбачає:

- створення наукового простору без національних кордонів, що дозволить згладити відмінності в рівнях наукового та інноваційного розвитку між країнами-учасницями ЄС, підвищити конкурентоспроможність ЄС, збільшити число нових робочих місць;
- підвищення ефективності використання фінансових ресурсів для залучення інвестицій в інноваційну сферу;
- розширення мобільності науково-технічних кадрів, особливо молодих вчених і жінок, більш активне залучення спеціалістів із третіх країн. [72]

Сьома Рамкова програма НДДКР ЄС на 2007-2013 роки планує подальший розвиток європейської кооперації по найбільш передовим науково-технічних напрямків, в числі яких: побудова інформаційного суспільства, біотехнологія та генна інженерія, нанотехнологія і нові матеріали, космос, безпека і т.д.

У новій програмі ЄС з конкурентоспроможності та інновацій (2007-2013 роки), яка буде тісно пов'язана з Рамкової програми НДДКР, основне розвиток отримають наступні напрямки:

- зміцнення конкурентоспроможності європейських підприємств, перш за все малого і середнього бізнесу;
- стимулювання інноваційного процесу, включаючи створення екологічно «чистих» інновацій;
- прискорення створення інноваційного інформаційного суспільства;
- стимулювання енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії в усіх секторах економіки, включаючи транспорт [74].

За останні 10 років в країнах ЄС значно зросло значення регіонального інноваційного співробітництва. В результаті, три рівня формування регіональної політики (політика, здійснювана самими регіонами, регіональний компонент федеральної інноваційної політики і наднаціональної політики ЄС) дуже тісно переплітаються між собою [30].

Завдяки активізації співпраці в Західній Європі на базі пан'європейських програм («Рамкова програма НДДКР ЄС», «Єврика»), «технологічних платформ», міжнародних бізнес- «дорожніх карт» утворюються міжнаціональні дослідницькі мережі і міжнародні консорціуми. Зокрема в Рамковій програмі НДДКР ЄС і «Євриці» бере участь більше 500 найбільших західноєвропейських фірм, причому перша сотня компаній, в числі яких основні європейські ТНК, задіяні в половині проектів, як тієї, так і іншої програм. Вже сформувався межстрановой європейський кластер новітніх технологій, що представляє собою інноваційний «коридор», що простягнувся від «Силіконова нагір'я» в Ірландії, через «Лондонський трикутник», Париж до Північної Італії з відгалуженням в країни Північної Європи [12].

В умовах переходу до інноваційної моделі економічного розвитку держава стає головним автором, який виробляє національну стратегію розвитку, що створює основні умови інноваційного розвитку, механізми саморегулювання і становлення ефективних інститутів інноваційного середовища.

Однією з найважливіших причин зростання ролі держави в умовах переходу до нової парадигми економічного розвитку полягає в тому, що сам ринок орієнтує приватні компанії на отримання передбачуваних комерційних результатів і високих доходів в короткостроковій перспективі, прагнення до утримування лідерства на ринку, як за рахунок монопольного права на володіння окремими факторами виробництва (сировиною, технологіями та ін.), так і за рахунок утворення штучних перешкод для інших інноваційних компаній [12].

На перший план висувається завдання створення державою загальних умов розвитку підприємництва та інноваційної діяльності, створення середовища, яка стимулює інноваційний ризик, сприяє залученню приватного та іноземного капіталу в створення наукоємної продукції, стимулювання різних форм кооперації між державним, університетським і підприємницьким секторами наукової і промислової діяльності. Саме партнерство держави і приватного бізнесу знижує ризики неефективних рішень в сфері інноваційної діяльності. Тому центр ваги у вирішенні проблеми співвідношення держави і ринку переноситься на аспекти їх

взаємної доповнюваності, а не протиставлення одного іншому. У цьому контексті повинні формуватися національні інноваційні системи [18].

Основні тенденції діяльності держави в інноваційній сфері розвинених країн привели до формування універсальних, перевірених світовою практикою і які довели свою ефективність рекомендацій щодо змісту і основних завдань державної підтримки інноваційної діяльності, до основних з яких можна віднести:

- прийняття відповідних нормативно-правових рішень в сферах, які традиційно закріплені за державою;
- активно сприяти трансферу технологій, створених в зонах традиційної відповідальності держави;
- відігравати провідну роль в кооперації партнерства держави і приватного сектора у всіх напрямках інноваційної діяльності, по можливості брати участь в тих чи інших вузлах «ланцюжка» створення інновації мають як велику суспільну користь, так і значущість для приватного сектора;
- фокусування національних зусиль на технологіях, які є критичними для підприємств зростаючої економіки [30].

Чим радикальніше і глибше прориви в науці і техніці, технології та інформаційне забезпечення, тим більше бізнес і суспільство покладають надію саме на державу, його ресурси та інститути.

В даний час науково-технічна громадськість країн Співдружності сходиться на думці, що альтернативи інноваційному розвитку економіки не існує. Досвід розвинених країн - тому підтвердження.

Основними причинами низької інноваційної активності різні автори вважають недосконалість законодавчо-правової бази, відсутність фінансових коштів, непрозорість економік, невиконання контрактів і законів, несприятливий інвестиційний економічний клімат і ін. Все це безперечно так, проте, головна причина, полягає в пряму зацікавленість великого приватного бізнесу в продажу сировинних ресурсів, оскільки можливе отримання яку можна з витратами прибутку. На даний момент часу необхідно вести мову про зміну ідеології, що неймовірно складно і не є предметом даного дослідження [6].

Сьогодні в промислово розвинених країнах світу основним фактором економічного зростання стає не капітал і засоби виробництва, а знання і нові ідеї, що забезпечують випуск інтелектуальної, конкурентоспроможної продукції високої якості. В даний час динамічний розвиток держав і високу якість життя населення забезпечуються саме інноваційно-інтелектуальним характером економіки [35, с.114].

Європейський досвід технологічного розвитку економіки і аналіз глобальних чинників економічного зростання дозволяють сформулювати наступну організаційно-економічну проблему інноваційного розвитку держав - учасниць СНД. У новому міждержавному поділі праці держав Співдружності найважливішими джерелами конкурентоспроможності повинні стати технологічні можливості і технологічна інфраструктура.

Механізм міждержавного регулювання інноваційних процесів країн Співдружності повинен ґрунтуватися переважно на економічних формах і методах, за допомогою яких органи управління можуть впливати на господарську середу, а їх інноваційна політика повинна бути заснована на наступних принципах:

- орієнтації на всебічну підтримку базисних і поліпшують інновацій, що складають основу сучасного технологічного укладу;
- поєднання державного регулювання інноваційної діяльності з ефективним функціонуванням конкурентного ринкового механізму;
- сприяння розвитку міжнародного трансферу технологій та інвестиційному співробітництву, захист інтересів інноваційного підприємництва [18].

Пряма і непряма міждержавна підтримка розвитку інновацій - необхідний елемент постійного прогресу. Регулювання являє собою відкриту систему, схильну до як зовнішньому, так і внутрішньому впливу. До основних функцій зовнішнього впливу можна віднести міждержавну інноваційну і науково-технічну політику і законодавство. Функціями внутрішнього впливу створення інновацій в країнах-учасницях СНД виступають пріоритети національного розвитку і конкретні проекти. Організаційний механізм міждержавного регулювання

інноваційної діяльності повинен забезпечити облік думок всіх прямо або побічно зацікавлених країн і в той же час створити умови для узгодженого вжиття заходів щодо стимулювання інновацій. Для реалізації соціально орієнтованої інноваційної політики слід виділяти головні пріоритети фінансової та економічної стабілізації, а також провідні напрямки розвитку економіки на основі інноваційної стратегії. При цьому, важливо досягти стабільності і узгодженості соціально-економічних систем [37].

Країни СНД, маючи очевидні конкурентні переваги, що складаються не тільки в природних багатствах і багатогалузевої промисловості, але і в науково-технічний потенціал і кваліфікованих кадрах, розташовуючи науковою базою, повинні виробляти наукоємну продукцію. Стимулювання розвитку кооперації та інтеграції науки і виробництва країн Співдружності є головним напрямком державної підтримки становлення наукомістких галузей. Прискоренню розвитку високотехнологічних галузей сприятимуть міждержавні програми становлення та розвитку інфраструктури, яка обслуговує інноваційний процес. Слід вжити заходів щодо організації обміну інформацією, що відповідає потребам технологічної та структурної перебудови. Доцільно створення міждержавної системи інформаційних центрів, що займаються збором і аналізом інформації, необхідної для здійснення інноваційними підприємствами як стратегічного планування, так і поточного управління [32].

Необхідно використовувати ринкові механізми для вирішення поставлених завдань і досягнення кінцевої мети - переходу до інноваційної економіки. Без вирішення основних організаційно-економічних проблем інноваційного розвитку економіки країн СНД економічне зростання не буде ні досить стійким, ні конкурентоспроможними, оскільки існуючі умови господарювання забезпечують лише випуск застарілої продукції, неконкурентоспроможною не тільки на світовому, а й на внутрішньому ринку.

3.2. Впровадження європейського досвіду по формуванню та розвитку промислових кластерів в Україні в умовах європейської інтеграції

Кластерний підхід до організації регіональної економіки, після його теоретичного осмислення], у багатьох країнах світу став частиною державної політики щодо збільшення їх конкурентоспроможності за допомогою кластерного розвитку регіонів. кластерна політика в індустріально розвинених країнах особливо активно почала розвиватися в останні 20 - 25 років у зв'язку з обмеженням потенціалу конкурентоспроможності великих інтегрованих компаній на глобальних ринках. Це стимулювало мобілізацію ресурсів малих і середніх підприємств, а також окремих територій для забезпечення національної конкурентоспроможності [24, с.125].

Більшість вчених і фахівців виділяють 4 типи кластерів за принципом географічного розташування:

- національні кластери - позапросторові групи суміжних конкурентоспроможних галузей;
- кластери, розташовані в межах регіону;
- транскордонні кластери, які розвиваються в регіонах двох і більше країн;
- локальні кластери, розташовані в одному місті [53, с.35].

Кластери відрізняються за своїми розмірами, які визначаються кількістю фірм, що входять до їх складу, і робочими місцями, створеними в кластері. в європейських країнах в більшості кластерів працюють не більше 200 фірм, причому 35% всіх кластерів мають в своєму сотаве від 50 до 100 фірм. деякі кластери складаються переважно з дрібних і середніх фірм. існують також кластери, до складу яких входять як великі, так і малі фірми. згідно з дослідженням європейської Комісії, в 56% кластерів домінують дрібні і середні фірми, 36% кластерів мають змішаний склад і тільки 9% кластерів домінують великі фірми.

Кластери створюються як в галузях, що характеризується-трудящих високими і інноваційними технологіями, так і в традиційних галузях, а також у виробництві та в сфері послуг. в Європі 30% регіональних кластерів відносяться

до високотехнологічних та інноваційних, 70% - кластери традиційних галузей. Термін існування високотехнологічних та інноваційних кластерів, в основному, не більше 20 років. Традиційні кластери мають вік до 100 років. в Данії є 13 регіональних і 16 національних кластерів. регіональні кластери об'єднуються як на основі традиційних галузей промисловості (виробництво тканин, одягу, меблів), так і на основі нових технологій (мобільний і супутниковий зв'язок) [57, с.116].

Спеціальним нормативним документом, в якому декларується створення кластерів як цілі розвитку економіки України, є проект розпорядження кабінету міністрів України «про схвалення концепції кластеризації економіки України» [11]. в цьому документі визначається необхідність кластеризації економіки України і, в першу чергу, створення кластерів в наукоємних і високотехнологічних галузях, але цим незатвердженим документом не визначені критерії ідентифікації кластерів, принципи їх створення, пріоритетні сфери застосування цього підходу до розвитку територій. У зв'язку з відсутністю в Україні будь-якого офіційного нормативно-правового документа або затвердженої програми впровадження кластерного підходу до регіонального розвитку в країні, цей процес набув безсистемний характер. в окремих регіонах країни мають місце спроби самостійно ідентифікувати і структурувати кластери. але робиться це все без врахування пріоритетів соціально-економічного та інноваційного розвитку, як окремих регіонів, так і країни в цілому [55, с.132].

Перші шість кластерів в Україні були ідентифіковані і сформовані в 1998-2000 рр. за сприяння асоціації «Поділля і» в рамках міжнародної програми економічного відродження подільського регіону з відповідною фінансовою підтримкою агентства міжнародного розвитку США. в цей період в регіоні були створені швейний, будівельний, харчовий, туристичний, продовольчий кластери і кластер сільського туризму [24, с.89].

З метою реалізації законодавчо визначених пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, а також з урахуванням існуючого потенціалу та

регіональних ініціатив державне агентство України з інвестицій та інновацій працює над створенням 8 національних інноваційних кластерів, а саме:

м. Київ і київська область - «нові продукти харчування», «інноваційна культура суспільства», «Енергетика сталого розвитку», «технології інформаційного суспільства»;

м. Львів - «біотехнології»;

м. Харків - «нові матеріали»;

м. Дніпропетровськ і дніпропетровська область - «ракетобудування», «металургійне машинобудування», «приладобудування»;

м. Запоріжжя - «нові машини», «нові силові установки та двигуни»;

м. Одеса - «транзитний потенціал України»;

м. Кривий Ріг - «гірниче машинобудування»;

м. Мелітополь - «сільськогосподарське машинобудування».

Фінська модель кластера актуальна для регіонів і виробництв, в яких виготовляється продукція на експорт і які мають науково-освітній потенціал для створення інноваційної продукції. в Відповідно до цієї моделі кластери формуються при наявності в регіоні фірми-лідера. перспективною моделлю організації промислових кластерів в деяких регіонах України є також індійсько-китайська модель [57, с.144].

Найбільш низький ступінь використання в Україні характерна для північноамериканської моделі, ефективність якої істотно залежить від ступеня розвитку ринкових інститутів і конкуренції в країні. за результатами вивчення зарубіжного досвіду впровадження кластерних моделей розвитку економіки регіонів та специфіки сучасного етапу розвитку національної економіки розроблені загальні методичні рекомендації щодо формування кластерних структур в регіонах країни.

У розвитку передового промислового виробництва промисловості все виразніше проявляється значення просторових аспектів проблеми. У зв'язку з цим важливим завданням нової промислової політики стає підтримка формування кластерних науково-виробничих структур, здатних забезпечити більш

збалансоване та ефективне використання природних ресурсів, інфраструктури, трудового, виробничого і наукового потенціалу даної території. З урахуванням історичних традицій і тенденцій розвитку інтернаціоналізації виробництва такі структури можуть мати як внутрішній, так і міждержавний характер, перш за все, в рамках транскордонного співробітництва [55].

Промислові кластери відрізняються від звичайних промислових агломерацій тим, що крім просторової концентрації підприємств припускають функціональні зв'язки між учасниками і комплементарні компетенції [53].

В Україні потрібно створити свою національну систему індексів цитування та оцінки якості наукових журналів через імпакт-фактор, оскільки не всі наукові розробки українських вчених (особливо в сфері гуманітарних наук) можуть бути об'єктивно оцінені через відомі міжнародні системи.

Для забезпечення їх ефективного формування та сталого розвитку необхідно:

- по-перше, ідентифікувати (з виробничо-технічних, соціально-економічних і ресурсно-екологічних характеристик) і картографувати кластери;
- по-друге, виявити в процесі стратегічного співробітництва між бізнесом і урядом (центральним і місцевим) конкурентні переваги регіону, а також типові інформаційні асиметрії і провали координації, що вимагають регуляторного втручання;
- по-третє, обґрунтувати заходи щодо створення сприятливих рамкових умов для посилення конкурентних переваг і вирішення виявлених проблем, і далі - пристосувати ці рамкові умови до специфіки вже діючих промислових кластерів або формованих нових, в тому числі за допомогою введення в окремих регіонах спеціальних режимів господарювання.

Як відзначають фахівці ЄС, існують два основні підходи до ідентифікації кластерів. Перший - найбільш популярний - передбачає вивчення конкретних випадків (casestudies), і ретельний, якісний аналіз інформації, отриманої з статистичних джерел і від місцевих експертів. Другий заснований на методах

кількісного аналізу і спеціальних економіко-математичних моделях, які дозволяють ідентифікувати кластери побічно, через ефекти, які спостерігаються, якщо кластер дійсно існує [24, с. 11].

Інформаційні асиметрії мають місце, коли інформація про найкращі способи нарощування вартості в конкретно-історичних умовах даної місцевості розпорошена між багатьма економічними суб'єктами, особливо якщо між ними відсутні комунікації та інтерактивна взаємодія. А провали координації виникають, коли для успішного розвитку даного виду діяльності одним підприємцем потрібні одночасні інвестиційні та виробничі рішення в суміжних видах діяльності, що приймаються іншими підприємцями [53, с. 8-14].

Практичне розв'язання даного завдання передбачає комплексне вдосконалення методології та організаційно-управлінських механізмів державного управління регіональним розвитком. На урядовому рівні це може бути реалізовано перш за все через існуючий механізм договорів Кабінету Міністрів України з обласними Радами, а також на основі використання нових форм взаємодії по лінії "центр-регіони". Зокрема, це можуть бути відомі з європейського досвіду національні та регіональні кластерні програми, що фінансуються з державного бюджету (національні програми) і спільно з державного та місцевих бюджетів (регіональні програми) [55, с. 32-34].

Одним із прикладів успішних кластерних програм є Basque Country Competitiveness Programme, яка була створена у відповідь на промисловий занепад в цьому регіоні Іспанії на початку 90-х років XX ст. з метою сприяння кооперації підприємств і регіональних інноваційних організацій. Стратегічні орієнтири програми базувалися на результатах картографії кластерів і спонсорується урядом діалогу основних регіональних акціонерів. Дотримуючись результатами цього суспільно-приватного діалогу, уряд схвалив 12 кластерних ініціатив з річними обсягами фінансування кожного від 2 млн до 2,4 млн. Вибрані кластери включали традиційні і високотехнологічні галузі, такі, як автомобілебудування, телекомунікації, еко-промисловість, енергетика. Кластерні ініціативи виграли від кооперації з Basque Technology Network, яка об'єднала різні

інноваційні інституції, такі, як 10 технологічних центрів, 4 університети, 4 галузевих дослідницьких центру і 14 посередницьких інноваційних організацій.

Оцінки реалізації цих ініціатив, виконанні по методу European Foundation for Quality Management (EFQM), показали позитивні результати, особливо в частині поліпшення кооперації між різними інноваційними акторами в регіоні [57, с.32].

Процеси формування промислових кластерів доцільно здійснювати в безпосередньому зв'язку з розвитком регіональної інноваційної інфраструктури. Це є обов'язковою умовою розвитку промислових кластерів на інноваційній основі і підвищення ефективності функціонування всіх ланок розвивається інфраструктури за допомогою інтенсифікації міжособистісних контактів і поширення неявних знань. У числі завдань промислової політики в даному напрямку - організація координації діяльності та активної співпраці регіональних структур, які представляють науково-дослідний сектор (регіональні установи НАН України та Міністерства освіти України), інноваційне підприємництво (наукові парки, технопарки, бізнес-інкубатори, венчурні фонди і т. п.), промисловий бізнес (регіональні галузеві асоціації, торгово-промислові палати та ін.), з метою поліпшення інституційних, організаційних і фінансових умов інноваційної діяльності в регіоні.

На сьогоднішній день ведуться переговори з приводу підписання Угоди про вільну торгівлю з ЄС.

Воно може стати інструментом модернізації та сталого розвитку економіки України. Якщо Україні вдасться укласти цю угоду, відносини України і ЄС можуть вийти за рамки суто торгових. Відбудеться синергія торгівлі товарами і послугами, а також реформування регуляторного середовища. Хоча більшу частину фінансового тягаря адаптації буде нести Україна.

Висновки до розділу 3

Таким чином, основними завданнями перспективного розвитку зовнішньої торгівлі України є: збільшення експортного потенціалу; диверсифікація структури

експорту та імпорту; підвищення конкурентоспроможності українських товарів; перехід до інноваційної моделі розвитку економіки і зовнішньої торгівлі. Вирішення цих завдань сприятиме подальшому розвитку співпраці України з її зовнішньоторговельними партнерами на конструктивній основі.

Аналіз соціально-економічних процесів, які відбуваються в Україні, дозволяє зробити висновок про те, що подальший розвиток держави багато в чому буде залежати від узгодження тенденцій внутрішнього економічного розвитку з загальносвітовими, і перш за все, тими, які виробляються в сфері регулювання світової торгівлі товарами, послугами і технологіями.

В рамках відновлення традиційних зв'язків і розширення ринків країни-члени СНД накопичували ресурси і виробляли механізми для переходу до більш розвиненим і глибоких форм інтеграції - Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС). Це дуже вигідно Україні, так як з цих країн країна імпортує нафту і природний газ, які на 70% задовольняють її потребу в енергоносіях [14].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Найбільш актуальними проблемами в області розвитку промисловості є:

- відсутність єдиної концепції розвитку промислової політики України і її узгодженості за рівнями ієрархії;
- незвиненість інноваційної, товарно-структурної та інвестиційної складових промислової політики;
- слабо-розвиненість інформаційного забезпечення організацій, що беруть участь в реалізації промислової політики.

Необхідність вирішення даних проблем визначила напрямки її формування та розвитку.

З цією метою запропоновано забезпечити розвиток мезорівня промислової політики як промислово-інноваційної системи. Ядром цієї системи є пріоритетна галузь територіального утворення, але в більшості випадків - це машинобудування і металообробка.

В рамках розвитку даного напрямку необхідно розробити програму формування і реалізації промислової політики територіального утворення, основною метою якої є підвищення конкурентоспроможності територіального утворення на основі забезпечення випуску інноваційної продукції. У вигляді схеми представити взаємодію організацій промислово-інноваційної системи в процесі реалізації промислової політики на рівні територіальних утворень. В якості однієї з базових складових системи виділяються підприємства-стратегічні інноватори, на яких реалізуються великі інноваційні проекти, вибір яких здійснюється критеріальною за параметрами (обсяг випуску продукції; середньооблікова чисельність працівників; податкові та інші обов'язкові платежі до консолідованого бюджет області; перспективність своєї продукції і її значимість; сприйнятливості до нових розробок і товарам, їх частка в загальному обсязі випуску продукції).

В основі реалізації промислової політики в умовах євроінтеграції на рівні підприємства лежить розвиток товарно-структурної складової, яка повинна

сприяти розширенню сфер застосування товарів при стабілізації попиту на них; розробці модифікацій товарів без істотних змін конструкції виробів; освоєння виробництва нових інноваційних оригінальних товарів, продуктів і послуг; розробці модифікацій існуючих товарів з істотними змінами конструкції.

Реалізація товарно-структурної складової промислової політики України в умовах європейської інтеграції повинна здійснюватися на основі підходу, заснованого на прийнятті рішення щодо вибору напряму формування асортиментного портфеля держави в залежності від попиту на товар. Необхідним є багаторівневе формування та реалізації промислової політики і її узгодження.

Особливе значення в процесі узгодження промислової політики держави за рівнями повинно відводитися розвитку інформаційної підтримки процесу на основі створення інформаційного центру-порталу розвитку промисловості в кожному окремому територіальному утворенні.

Розвиток державної промислової політики України в умовах європейської інтеграції зробив економіку держави ще більш відкритою, що підвищило значимість не тільки розвитку промислового виробництва, а й торгової політики, і визначило необхідність гармонізації промислової і торговельної політики на всіх рівнях, тобто встановлення балансу між завданнями схожого рівня пріоритетності промислової і торговельної політики в інтересах учасників даного процесу. Первинний процес узгодження слід здійснювати на рівні підприємства.

Гармонізація промислової і торговельної політики на рівні підприємства - це діяльність суб'єкта управління підприємством по забезпеченню узгодження між ринковою структурою і власною поведінкою на ринку з метою досягнення найбільшої ефективності свого функціонування на ринку через обґрунтування стратегічного плану розвитку виробничо-збутової діяльності і побудови соціально-орієнтованого інноваційного середовища, що підвищує ефективність задоволення споживчого попиту.

Промислова і торгова політики України повинні відповідати і узгоджуватися за єдиними принципами формування і реалізації, виконуваних функцій, пріоритетних цілей, бути спрямовані на досягнення рівноваги між

поточним станом і перспективним розвитком промислової політики на основі досягнення балансу структури і ресурсної бази, що сприяють реалізації закону гармонії ще до початку виробничого процесу, і контролю його через одержувані результати.

Аналіз побратимських та партнерських зв'язків між містами та регіонами України та країн ЄС як форми транскордонного співробітництва свідчить про необхідність її удосконалення, зокрема:

- посилення державної підтримки міжмуніципального співробітництва;
- інформування населення та представників органів місцевого самоврядування про потенціал побратимських та партнерських зв'язків як форми транскордонного співробітництва;
- сприяння укладенню угод міст прикордонних регіонів України з містами країн ЄС про встановлення партнерських і побратимських зв'язків та наповнення їх конкретним змістом та приєднання органів місцевого самоврядування прикордонних міст у межах угод про співпрацю з містами-побратимами з країн ЄС до реалізації програми Європейської Комісії з підтримки побратимських ініціатив, що дасть можливість використання фінансових інструментів цієї програми для здійснення транскордонного міжмуніципального співробітництва;
- підтримка конкурентоспроможних напрямів підприємницької діяльності, створення інноваційних ефективних організаційних форм;
- розвиток національної мережі обміну досвідом міжмуніципального співробітництва з питань розвитку прикордонної, дорожньо-транспортної, комунальної інфраструктури.

Сьогодні тарифи на ввезення товарів в ЄС дуже низькі - середньозважений імпорتنний тариф не перевищує 4%. Але незважаючи на низькі тарифи і привілеї в рамках Генеральної системи преференцій (ГСП), на Європейський союз доводиться не більше третини вітчизняного експорту. Просуванню українських товарів на європейські ринки перешкоджають нетарифні обмеження ЄС. Це

відмінні від українських стандарти, правила походження товарів, митні процедури, законодавчі норми. Наприклад, стандарти якості молока в Україні значно нижче, ніж в Європі: в Україні молоко другого сорту може містити в 3000 разів більше бактерій, ніж в ЄС. Це набагато ускладнює процес гармонізації ліцензійної діяльності і створення єдиних сертифікатних стандартів.

Тому говорячи про Західному векторі співпраці, оптимальною формою співпраці України з Євросоюзом можна вважати зону вільної торгівлі, тобто скасування митних зборів, податків і зборів, а також кількісних обмежень взаємної торгівлі. Узгодити і виконати умови створення ЗВТ значно простіше, ніж домогтися членства. Адже як показує досвід самого Європейського союзу, взаєморозуміння з економічних питань досягається швидше, ніж за політичними або культурним.

Створення такої зони дозволить нам наростити експорт і покращити інвестиційний клімат. Також на сьогоднішній день ведуться переговори з ЄС з приводу лібералізації митних кордонів при міграції населення.

Традиційно розглядаючи проблему вибору між Заходом і Сходом, не враховують Південний вектор зовнішньоекономічної активності, хоча за структурою експортно-імпортних операцій, бізнес вельми щільно співпрацює з країнами розташованими на південь від України (країни середньоазіатського і близькосхідного регіону). Традиційно, великим інтересом у країн азіатського і близькосхідного регіону користувалася авіаційна, транспортна, теплоенергетична і інфраструктурна галузі, а також атомна енергетика України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Д. Й. Формування і реалізація державної промислової політики на регіональному рівні: автореф. дис. ... к.держ.упр.: спец. 25.00.02 “Механізми державного управління”. Київ, 2011. 21 с.
2. Анпілогова Ж. Д. Державне регулювання розвитку промислового виробництва в перехідній економіці України // Економіка та держава. 2012. № 10. С. 83–85.
3. Анпілогова Ж. Д. Проблеми державної промислової політики та шляхи їх вирішення // Інвестиції: теорія та практика. 2012. № 18. С. 75–78.
4. Анпілогова Ж. Д. Промисловий комплекс України: стан та перспективи модернізації // Економіка та держава. 2012. № 7. С. 96–98.
5. Бутенко А.И., Сараева И.Н. Управление предпринимательством: критерии эффективности. - Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2004. – 283с.
6. Бутко М. П., Макаренко І. О. Ефективна промислова політика як фактор прискореного входження України в світогосподарський комплекс // Інвестування. 2011. № 3. С. 20–24.
7. Бутко М. П., Олефіренко Л. Д. Державна політика формування конкурентних переваг у розвитку вітчизняної промисловості в умовах кризи // Економіка та держава. 2009. № 11. С. 151–154.
8. Вишневський В. Промислова політика: теоретичний аспект // Економіка України. 2012. № 2. С. 4–15.
9. Всеобщее устойчивое промышленное развитие. Достижение общественного благосостояния. Защита окружающей среды. Доклад ЮНИДО. – 2014. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.unido.org/fileadmin/user_media_upgrade/Who_we_are/Mission/3641_0114-ISID-Brochure_RU-web.pdf.
10. Гончарова Н. П. Концептуальні положення щодо державного супроводження процесу формування промислової політики інноваційної орієнтації // Економіка

та держава. 2009. № 2. С. 22–25.

11. Горник В.Г. Вдосконалення інституційної промислової політики в Україні // Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції: Матеріали наук.-практ. Конф./ За заг. Ред. В.І.Лугового, В.М.Князева.-К.: Вид-во НАДАУ, 2004. - С.129-131;

12. Громадська Н.А., Деріга В.В. Основні напрямки політики Європейського Союзу. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/252/9.pdf>.

13. Гусев В. Інноваційна реструктуризація промислового комплексу України у форматі промислової інноваційної системи // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2008. № 3. С. 81–93.

14. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. / С.М.Чистов, А.Є.Никифоров, Т.Ф.Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.

15. Держкомстат України. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

16. Дука А. П. Трансформація моделі промислової політики задля забезпечення економічного розвитку України / А. П. Дука, А. Д. Залевська-Шишак // Економічний часопис-XXI. — № 7–8(1). — 2014. — С. 32–35.

17. Європа 2020. Стратегія розумного, стійкого і всеосяжного зростання. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://fra.org.ua/uploads/media/file/0001/01/85c65ab6bada07f232e264f4d68d79ac8c9ee1a4.pdf>.

18. Європейська інтеграційна політика: навч. посіб. / [А. М. Поручник, В. І. Чужиков, Д. О. Ільницький, О. А. Федірко]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. І. Чужикова. – К. : КНЕУ, 2010. – 451 [1] с.

19. Жук М.В. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посіб. / М.В.Жук, Т.В. Бауліна. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. – 348 с.

20. Закон України “Про основи національної безпеки України” // Відомості

Верховної Ради (ВВР). – 1998. – № 20. – 70с.

21. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. //zakon.rada.gov.ua

22. Закон України «Про засади регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. // zakon.rada.gov.ua

23. Иванченко В. Риски и проблемы зарубежных институциональных инвесторов в Украине // <http://www.server.usfa.kiev.ua>.

24. Кизим М. О. Промислова політика та кластеризація економіки України: монограф. / М. О. Кизим; Нац. акад. наук України, Н. — д. центр індустр. пробл. розв. — Х.: ІНЖЕК, 2011. — 301 с.

25. Кіндзерський Ю. В. Промисловість України: стратегія і політикаструктурно-технологічної модернізації: монографія / Ю. В. Кіндзерський; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів НАН України». — К.: ІЕП, 2013. — 536 с.

26. Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Захарченко О.В. та ін. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навчальний посібник. – Київ, Аврор, 2011. – 262 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/220>.

27. Кушнерук А. С. Досвід реалізації державної політики промислового розвитку на засадах маркетингу // Актуальні проблеми економіки. 2012. № 9. С. 86–93.

28. Лимская декларация. Путь к достижению всеохватывающего и устойчивого промышленного развития. 15 Генеральная конференция ЮНИДО. Лима – Перу, 2-6 декабря 2013 г. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.unido.org/fileadmin/user_media_upgrade/Who_we_are/Structure/Policy_making_Organs /Lima_Declaration_RU_web.pdf.

29. Матійко С. А. Методи промислової політики за змістом і характером впливу на об'єкт // Науковий вісн. Академії муніцип. упр. Серія “Управління”. 2012. № 1. С. 367–373.

30. Мачок Є. В. Методологічний базис промислової політики Євросоюзу. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy/world-economy-and-international-economic-relations/3239-in-machok->.
31. Международные стратегии экономического развития: Учеб. Пособие / Под ред. Ю.В. Макогона. – К.: Знання, 2007. – 461 с. – (Высшее образование XXI века).
32. Мехович С. А. Дослідження напрямків трансформації моделі промислової політики України / С. А. Мехович, А. О. Костенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. — № 3. — 2014. — С. 35–40.
33. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навчальний посібник / А.О. Задоя, В. В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, Н.В. Рябцева, Г. М. Пилипенко; За ред. А. О. Задоя. – К. : Знання, 2007. – 332 с. – (Вища освіта XXI століття).
34. Ортіна Г. В. Модернізація реального сектора економіки як стратегічний напрям промислової політики держави // Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 12. С. 40–43.
35. Пельтек Л. В. Державне регулювання розвитку промислово-інноваційного комплексу за пріоритетними напрямками // Науковий вісн. Академії муніцип. упр. Серія “Управління”. 2010. № 1. С. 77–89.
36. Пельтек Л. В. Розвиток регіональної промислової політики держави: теорія, методологія, механізми: монограф. / Л. В. Пельтек; НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України, Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. — Миколаїв: Вид-во ЧДУ, 2010. — 265 с.
37. Пельтек Л.В. Деякі аспекти державного забезпечення умов економічного зростання і розвитку промисловості регіонів // Інвестиції: практика і досвід, 2010 – № 23. – С. 64 – 67.
38. По прогнозам Мирового банка (Interactive report, Global Economic Prospects 2011).
39. Про Генеральну схему планування території України. Закон України від

07.02.2002 р. // zakon.rada.gov.ua

40. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України. Закон України від 23.03.2000 р. // zakon.rada.gov.ua

41. Про державно-приватне партнерство. Закон України від 01.07.2010 р. // zakon.rada.gov.ua

42. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Закон України від 01.07.2010 р. // zakon.rada.gov.ua

43. Про Концепцію державної промислової політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лютого 1996 р. № 272. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/272-96-%D0%BF>.

44. Про Концепцію державної промислової політики: Указ Президента України від 12 лют. 2003 р. № 102/2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/102/2003>.

45. Промислова політика посткризової економіки: монограф. / [Л. В. Дейнеко, М. М. Якубовський, Е. І. Шелудько та ін.]; за ред. Л. В. Дейнеко, М. М. Якубовського; НАН України, ДУ «Інт економ. та прогноз. НАН України». — К.: Ін-т економ. та прогноз. НАН України, 2014. — 315 с.

46. Промислова політика як чинник післякризового відновлення економіки України. — К.: НІСД, 2012. — 41 с. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.niss.gov.ua/public/.../prompolitika.pdf. Основные принципы промышленной политики в развитых странах. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kommersant.ru/doc/866553>.

47. Промисловий комплекс України: економічні трансформації та пріоритети розвитку: монограф. / [Н. В. Тарасова, І. С. Калініченко, А. М. Горський, О. С. Зарудна та ін.] — К.: Наук. світ, 2005. — 182 с.

48. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи: монограф. / [Н. В. Тарасова, Л. П. Клименко, В. М. Ємельянов та ін.]. — Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. — 320 с.

49. Регіональна політика України: інституційно-правове забезпечення: Збірник офіційних документів/ За ред. З. Варналія. - К.- НІДС, 2004. – 521 с.
50. Сайт Мирового банку, 2011. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.worldbank.org.
51. Саммит ЕС утвердил амбициозную стратегию «Европа-2020». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/2010/06/17/746150.html>.
52. Семенов Г. А. Створення кластерних об'єднань в умовах нової економіки: [монографія] / Г. А. Семенов, О. С. Богма. – Запоріжжя: КПУ, 2013. – 244 с.
53. Серік О.Д. Концепція кластерів та її роль у формуванні конкурентоспроможних кластерів / О.Д. Серік // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 3. – Т. 2. – С. 214 - 217.
54. Скаленко О.К. Ресурсні основи побудови інформаційного суспільства // Збірник наук. праць – К., ІСЕМВ НАН України, 2005. – С. 88 - 138.
55. Соколенко С. И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Украинский контекст / С. И. Соколенко. – К.: Логос, 2002. – 645 с.
56. Соколенко С.И. Формирование кластеров в Одесском регионе.– Режим доступу: <http://ucluster.org/blog/2010/10/formirovanie-klasterov-v-odesskom-regione/>.
57. Соколенко С.І. Розвиток економіки регіонів на основі інноваційних кластерів / С.І. Соколенко // Інвестиційно-інноваційний розвиток економіки регіону: Матеріали четвертого з'їзду Співки економістів України та Міжнародної науково-практичної конференції; під загальною редакцією В.В. Оскольського. – К.: Навчальна книга – Богдан, 2010. – С. 100 – 116.
58. Сонько С. Сучасна модифікація теорії економічного районування // Регіональна економіка. – 2005. - № 3. – С. 7-18.
59. Статистичний збірник «Регіони України – 2011». В 2-х ч. - Частина II. – К.: Державна служба статистики України, 2011. – 783 с.

60. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки” Шляхом Європейської інтеграції” (Авт. кол.: проф. А.С.Гальчинський, акад. НАНУ В.М.Геєць та ін. НІСД, ІЕП НАНУ, М-во екон. та з питань європ. інтегр. України.. – К: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 465с.
- 61.Тертичка В. “Аналіз державної політики: перспективи становлення повноправної науково-навчальної дисципліни в Україні” // Вісник Української Академії державногоуправління при Президентові України вид. УАДУ. – 2009. – №1. – С.64-70.
- 62.Ткач К. І. Теоретичні засади регіональної промислової політики: монограф. / К. І. Ткач; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон. — екол. дослідж. — О.: Астропринт, 2008. — 279 с.
- 63.Указ Президента України «Про концепцію державної промислової політики» від 12.02.2003 р. № 102/2003 // zakon.rada.gov.ua
- 64.Управління довгостроковим розвитком національної економіки: методологічні та прикладні аспекти: монограф. / Т. Л. Желюк. — Т.: ТНЕУ, 2010. — 511 с.
65. Фінансова перспектива ЄС на 2014-2018 роки: способи впливу. Звіт лютий 2017 (В.Гуменюк, К. Зарембо, А.Білоус). – 29 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://old.icps.com.ua/files/articles/55/95/MAFF_Ukr.pdf.
- 66.Хаустова В. Є. Промислова політика в Україні: формування та прогнозування: монограф. / В. Є. Хаустова. — Х.: ІН-ЖЕК, 2015. — 380 с.
67. Якубовський М. Промислова політика: проблеми та перспективи модернізації // Економіка України. 2010. № 8. С. 21–29.
68. Bianchi P., Labory S. From “old” industrial policy to “new” industrial development policies. In: International handbook on industrial policy. Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, “Edward Elgar Publishing”, 2006. P. 3–27.
69. Claas Van Der Linde. The Demography of Clusters - Findings from the Cluster Meta-Study // Innovation Clusters and Interregional Competition. –Ed. by: Brocker, J, D Dohse and R Soltwedel. – Berlin - New York, 2014. –P. 130-149.

70. Commission of the European Communities «Industrial Policy in an Open and Competitive Environment: Guidelines for a Community Approach», COM(90)566 Final, November 16, 1990.
71. Commission Staff Working Paper «Towards Enterprise Europe: Work program for enterprise policy 2000-2005», SEC (2000) 771.
72. Enright M.J. Why Clusters are the Way to Win the Game // World Link, No 5, July/August, 1992. – p. 24-25.
73. Europe 2020: a European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso007_-_europe_2020_-_en_version.pdf.
74. Global Competitiveness Report 2011-2013. Data Tables. Section XII. Innovation. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-2011-2013/>
75. Growth will slow but remain robust. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.worldbank.org.
76. He Jiasheng. Jingji Tequ de Xingzhi he Zuoyong. Zhongguo Tequ Jingji. – Beijing, 2013. — P. 124.
77. Krugman Paul. Geography and trade. – Cambridge: MIT Press, 1992. – 156 p.
78. Pack H., Saggi K. The case for industrial policy: a critical survey // World Bank Research Working Paper. 2006. № 3839. 51 p.
79. Porter M.E. Cluster of Innovation: Regional Foundation of US competitiveness. – Wash. D.C., 2001. – 488 p.
80. Regional Clusters in Japan. Observation of Japanese Economy. – 2010. - No 3. – Tokio: Office for Official Publication of Government, 2010. – 224 p.
81. Schumpeter Joseph. The Theory of Economic Development. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1934. – 344 p.
82. The global outlook in summary, 2009-2013. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.worldbank.org.

